

Др. Драг. Аранђеловић проф. Универзитета — Београд

NULLUM CRIMEN SINE LEGE

Поред многих других атака на основна права човекова, слободу и једнакост, за која се човечанство вековима борило и по цену мора крви у дуготрајним револуцијама и грађанским ратовима најзад и извојевало крајем осамнаестог и у току деветнаестог века, дошао је на ред у т. зв. ауторитарно уређеним државама и најновији атак на једно старо начело, које је чинило и чини и данас темељ *личне слободе човекове*. Националсоцијалистичка држава немачка у последње доба прокламује укидање начела *nullum crimen sine lege*, које значи да нема кажњавања ако у време кад је једно дело учињено оно није *законом* било за кажњиво оглашено.*) О значају овога основнога правила уставнога¹⁾ и кривичнога права²⁾ биће говора у овом напису.³⁾

1) Порекло овога основнога правила демократског кривичног законодавства налази се у енглеском закону (Magna Carta) који су од енглеског Краља Јована без земље године 1215 изнудили племство и свештенство, једном закону који је био од највећег значаја за оснивање и развиће енглеског државног права. Чланом 39 овога закона забрањује се кажњавање једне слободне личности „*nisi per legale iudicium parium suorum vel per legem terrae*“ (осим законом пресудом себи равних личности или земаљским законом). Ово је начело даље развијано у енглеским написима, а допније је усвојено у основним законима Уједињених Америчких Држава. Одатле се оно ширило по целом европском континенту. Овде је

*) „Нови § 2 немачког кривичног законика имао би по предлогу законодавне комисије да гласи: „Ако дело није изречно за кажњиво оглашено, али је *слично* дело у закону казном угрожено, онда ће се *овај* закон применити ако кажњавање захтевају правна мисао, на којој тај закон почива, и здраво народно схватање.“

1) Члан 8 југословенског устава од 1931 гласи: „Казна се може установити само законом и применити једино на дела, за која је закон у напред рекао да ће се том казном казнити.“

2) § 1 југословен. кривичног законика од 1929 гласи: „Нико не може бити кажњен за дело за које није закон, пре него што је учињено, прописао да ће се и како ће се казнити овај, који га учини.“

3) О овој теми одржао је предавање у аустријском криминалистичком удружењу 20 марта о. г. професор Др. Стефан Глазер, Варшава. Његове мисли, публиковане у *Juristische Blätter* бр. 12 од 8 јуна 1935, са којима се потпуно слажемо, послужиле су као основа овоме напису. Видети и Др. Ђ. Тасић, О тумачењу кривично-правних и финансијских закона, у Архиву, св. за јули и август 1935 и ту наведену литературу. За тим нарочито Др. Чубински, Коментар кривичног законика, стр. 25-28.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

оно у доба просвећивања усвојено као реакција против једног стања, које се одликовало непоузданошћу закона, неодређеношћу и неједнакошћу казни. Јер у кривичном правосуђу владала је дуго време неограничена судијска самовоља, а казне су се подешавале према социјалном положају осуђеног. Против оваквог стања дигао се либерални индивидуализам 18тог и 19тог столећа; он је протествовао против злоупотреба у правосуђу и тражио као сигурну противмеру безусловну и неограничену примену закона. Ова тенденција, коју су заступали и ширили велики енциклопедисти, нарочито Монтескије у Француској и Чезаре Бекарија у Италији, одвела је у своме претеривању до забране сваког тумачења закона од стране судијел.¹⁾ Начело *nullum crimen sine lege* требало је да буде најсигурнија заштита грађанске слободе од свемоћи државне власти и државнога деспотизма. У јозефинском кривичном закону од 1787 у §-у 1 стајало је: „А као криминална злочинства сматрају се само оне закону противне радње које овај кривични закон као такве означаје.“ Од тада аналогија се није примењивала и судија је био везан законом. Ускоро за тим појављује се ово начело у Француској; у члану 8 *декларације о човековим правима* од 26 августа 1789 каже се: „Законом треба да се утврде само строго нужне казне. Нико не може бити кажњен другачије него само на основу закона донесеног и обнародованог пре деликта.“ Јануара 21 године 1790 узела је била уставотворна скупштина одредбе ове декларације за основу свога кривичнога законодавства објавивши једновремено да се могу кажњавати само такве радње које су у закону изречно као злочина дела оглашене.

Неколико година доцније унесено је ово начело у пруски ландрехт (пруско земаљско право) од 5 фебруара 1794, чији § 9 гласи: „Радње и пропуштања која нису законима забрањени, не могу се сматрати као права злочина дела“.

Од овога доба чини ово начело темељ свему кривичном праву свију цивилизованих држава. Оно је уношено не само у кривичне законике него чак и у уставе. И нови аустријски устав од 1834 каже у чл. 21: „Нико не сме бити кажњен због понашања, које се не огрешује ни о коју пуноважну правну претњу кажњавања а које понашање није претходно законом као кажњиво било означено.“ Сличну одредбу садрже и чл. 119 немачког устава од 1919 и чл. 98 пољског устава од 1921 године. Тако је ово начело добило значај основног грађанског права, а његово формулисање извршио је „отац модерног кривичног права“, Анселм фон Фојербах.²⁾

¹⁾ У предговору пруског ландрехта (*Corpus juris Fridericiani* од 1749/51), а ради заштите од „штетног утицаја“ правне науке, „забрањено је под претњом строге казне свакоме да пише коментаре о целом ландрехту или о једном делу његовом.“ И Бекарија није признавао кривичном судији да тумачи законе; то право има само законодавац. У јозефинском кривичном закону од 1787 у § 13 стоји: „Криминални судија дужан је да дословно пази на закон“.

²⁾ У Совјетској Русији, која прелази преко свију основних грађанских слобода, не постоји, наравно, начело *nullum crimen sine lege*. Совјетски кривични законик од 1927 не спомиње ово начело а у чл. 16 допушта кажњавање по ана-

II Из начела nullum crimen sine lege следује у првом реду тачно ограничење судијске функције: судија има само да *примењује* закон а не да га *ствара*. Судија дакле има функцију судије, примењивача закона на конкретне случајеве, а никад да доноси законе, да буде законодавац. Према томе он сме изрицати казне само за таква дела, која су у закону изречно за кажњива проглашена пре но што је дело учињено. Дело за које судија има да изрекне казну мора дакле потпуно одговарати не само једном од закона утврђеном чињеничком стању него и одредбама општега дела кривичнога закона, које долазе у обзир. У овом погледу никада не сме судија попуњавати празнине закона, па ни у оним случајевима где законска одредба недостаје очевидно због тога што је превиђено да се донесе, где би кажњивост дотичне радње потицала из општег духа закона и одговарала правном осећају народа. Према томе не сме се кажњивост изводити из обичајног права а не сме се ни на законској аналогiji оснивати. Тамо дакле где судија *наије* на празнину у закону, он мора прогласити ослобођење од одговорности без обзира на то какве се врсте недостатка у чињеничном стању тиче ова празнина: судија нема права да чињенично стање допуњава ма у којем погледу.

III Пре национал-социјалистичких и совјетско-руских доктрина сматрало се у културним државама да је начело nullum crimen sine lege темељ модерног кривичног права. Тако је и данас с изузетком ауторитарно уређених држава. Ван ових држава данас се сматра да кажњавање никад не лежи у интересу правнога поретка. На против, интерес државни, друштвени и појединачни лежи у томе да се кажњавање као „*нужно зло*“ у колико је могуће мање примењује. Камо лепе среће кад нико не би ни нарушавао правни поредак, кад би сви људи мирно живели у заједници, не вређајући туђа права. Из тога следује да право и законодавство, пре но што употреби казну, мора све учинити да спречи радње које су као кажњиве проглашене. Као прва мера на овоме путу има се сматрати: јасно, за свакога разумљиво објављивање и описивање оних радња које се за друштвени поредак и за правни живот у опште приказују као толико штетне да се њихово вршење кажњава прописаном казном. *Претња* казном дакле мора увек претходити самом *кажњавању*. Сваки треба у напред да зна шта га очекује ако учини једно дело, које закон као не-

логним прописима. Судија може сваку „социјално опасну“ радњу или пропуштање сматрати као злочин и применити на учиниоца „мере безбедности,“ у које долази и смртна казна стрељањем (чл. 21). Немачки националсоцијалистички правници правдају укидање овога начела тако што веле да оно „омогућава опасним људима да постигну своје по народ непријатељске циљеве“ и зато препоручују да се у кривични законик унесе одредба: „Али ако је нека радња, која није изречно за кажњиву оглашена, неморална по здравом народном схватању, и ако њено кажњавање захтева једна правна мисао, која лежи у основи једног одређеног кривичног закона, онда ће судија за ту радњу утврдити казну у оквиру кривичног закона аналогно примењеног“. Што је ових дана и учињено у немачком законодавству и тиме грађани остављени на милост и немилост судијске самовоље....

допуштено и кажњиво оглашује. Тада се тек изречена казна приказује као неизбежна и према томе као оправдана.

С обзиром на горе речено схватање начело *nullum crimen sine lege* стекло је значај „једнога међународно признатог саставног дела наше кривично-правне свести“. Али у последње време, као што смо већ напоменули, показује се не само тенденција да се његов значај умањи него се у Немачкој оно директно и укида. Међу тим значај начела *nullum crimen sine lege* велики је с погледом на интерес појединца, државе и међународне заједнице. Због тога вреди то поново истаћи, јер су млади нараштаји у тежњи за новачењима готови да то забораве и да и њега жртвују.

IV Ово начело ујемчава слободу грађанина, штитећи га од самовоље судијске. С обзиром на ово начело сваки грађанин зна или је у могућности да сазна које су радње законом забрањене па према томе и које су допуштене. Тада нема никаквог изненађења у овом погледу, а то је врло значајно у времену кад је, због огромне множине закона и уредаба са законском снагом, чак и школованом правнику тешко да се упозна са њима те би била општа неправда да грађанин одговара и за таква дела, о којима није у закону казано да су забрањена. Основно право човеково, грађанска слобода, било би одиста илузорно кад би се напустило начело да се само законом може установити злочино дело и казна за њ. Нико не би био сигуран да неће одговарати за једну радњу коју сматрамо допуштеном, јер је закон није забрањивао кад је учињена.

Али и за државу има начело *nullum crimen sine lege* велики значај. Одавно је већ напуштена апсолутистичка теорија о свемоћи државе, једна теорија која је вредела још дубоко у 18 столећу и по којој је заштита државних интереса значила све а слобода грађанина ништа. Она је морала уступити место идеји просвећенога доба о аутономији индивидуе и до у последње доба могло се веровати да је она неповратно ишчезла и да се не треба бојати њенога повраћаја. Под утицајем американских и француских декларација извршило се демократизирање јавнога права. На супрот држави истављена је индивидуа, замишљена као субјекат урођених, неразрушивих права, и суверенитет владаочев морао је уступити место народном суверенитету. Индивидуа се не сме више сматрати као средство за постигнуће државних циљева и не сме више бити жртвована јавном интересу. Можда се данас ово схватање овде онде опет сматра као застарело, али и поред тога оно живи још у општем народном уверењу и осећању а такође га брани и црква као једну од основних идеја хришћанске науке. Према овом схватању дакле сматра државна правна политика као један од својих најважнијих задатака да приватном човеку остави и осигура што је могуће већу слободу кретања и да му улије уверење о правној сигурности, о правној једнакости и о сталности кривичног правосуђа. И то зато што такво уверење представља нужни психолошки услов једнога уређенога јавнога живота и нужну основу за једну правну државу и поштовање државнога ауторитета. Начело *nullum crimen sine lege*

доприноси у највећој мери таквом уверењу и због тога се баш држава не сме у сопственом интересу њега лишити. Стара је и опробана истина да се најпогодније средство за одржавање грађана у послушности састоји у јасноћи и разумљивости наредба. Мора се даље нагласити да апарат кривично-правног правосуђа само онда може безпрекорно вршити своју дужност кад има чврст, сталан темељ, који не подлежи колебању и сумњи. А таква темељ може створити само начело да се *законом* установљују кривична дела и казне. И најзад треба се и овом приликом сетити користи, које држава и правосуђе имају од сталности и једнообразности правосуђа. Оне се пак могу постићи само кад се законом утврде чињенична стања и казне а никад оригиналношћу и проицљивошћу судије.

Тврђење о значају начела *nullum crimen sine lege* по државне интересе бива у последње време потпомогнуто и догађајима из правног живота у Совјетској Русији. Она је после рата претходила рђавим примером укидања овог начела. Зацело се може без претеривања рећи да је цело совјетско-руско право прожето „револуционарном савешћу“. У осталом не само за кривично право него у опште за све право совјета вреди као најважнија догма истицање „револуционарне савести“ у свима правним питањима. Ова „правна вештина“ предавала се у т. зв. „институтима за совјетско право“ будућим совјетским судијама и адвокатима. Сада се пак дознаје да је 28 фебруара о. г. савет народних комесара донео један значајан закључак. Одлучено је т. ј. да се потпуно укину сви поменути институти, при чему се као разлог наводи да се принцип еластичности права показао штетним за совјетску државу. Идеја правне државе била је поколебана овим принципом; истицање „револуционарне савести“ довело је у ствари до потпуне незаконости и неправности и, следствено, совјетски судови изгубили су углед и поштовање код народа. Ови „институти за совјетско право“ имају сада да буду додељени редовним правним факултетима на универзитетима. Ипак и без обзира на то у овом се закључку истиче да совјетски судови и даље имају да вреде и делују као оруђа „класне борбе...“.

Најзад начело *nullum crimen sine lege* има великог значаја и за *међународну заједницу интереса* као и за *међународну сарадњу* у опште. Разумљиво је да се међународни односи на једној или другој области олакшавају узајамним познавањем права у дотичној држави и да такво познавање доприноси узајамном поверењу и сигурности саобраћаја. У последње време напредовале су међународне тежње за уједначење кривичног права. Ова је тема, као што је познато, била предмет расправљања на неколико међународних конференција, и оправдано је надати се да ће овај труд — као врло значајан и повољан знак међународне солидарности — бити крунисан успехом. Наравно да се то може постићи и остварити само на темељу једног законског утврђења чињеничних стања као и припрећених казни. Свако споразумевање и приближење мора у овој области усвојити паролу *nullum crimen sine lege*.

V Из свега горе изложеног излази да важни разлози говоре

за то да се ово начело безусловно задржи. Али се појављује питање: да ли би можда у интересу кривичног правосуђа односно правног поретка било да се одустане од овог или оног модалитета овога начела, да се дакле не остане код свих његових последица, које су се првобитно извлачиле из начела о јединој влади закона у кривичном праву. Позитиван одговор на ово питање изгледа нам данас као нешто што се само по себи разуме. Нико данас зацело неће тежити првобитном апсолутизму закона, нико зацело неће захтевати да судија буде само уста закона, да се ропски везује за слово закона. Све су то била претеривања начела везаности за закон, а која су давно већ напуштена. Данас се у опште признаје значај систематског рада науке за законодавство, и нарочито се у последње доба са великим успехом ради на продубљењу и изграђивању теорије о тумачењу закона.¹⁾ Овај, могло би се казати, „либералистички“ правац одговара и модерној тенденцији индивидуализирања у кривичном праву. Њему се зацело има и приписати што је у погледу начела везаности за закон наступило извесно слабљење у разним правцима. Да споменемо овде само простране границе судијског нахођења у модерном кривичном праву, на судији признату слободу која му омогућава прилагођавање казне личности учиниоца. Судија се може слободно кретати не само у границама законског оквира казне, него му припада и *право* да прекорачи минимум и максимум казне, да припрећену казну измени и претвори у другу, ако за то постоје законом предвиђени разлози. Модерно кривично право зна за установу т. зв. неодређене кривичне пресуде и условне осуде, а што оставља судији широко поље примене. Шта више модерни кривични судија има чак и право помиловања, пошто, у извесним случајевима, може одустати од осуде и ако постоје сва обележја једне кажњиве радње. Тако пољском судији припада ово право не само према малолетницима (чл. 71 крив. зак.) него и у погледу разних деликата (чл. 142; 148 § 3, 220, 237 § 2, 239 § 2, 256 § 2, 257 § 2, 262 § 4 крив. зак.). Али погрешно би било мишљење да се у томе исцрпљује ублажење начела везаности за закон. Може се без претеривања рећи да модерни законодавац знатно слаби ово начело тиме, што чињенична стања што је могуће више проширује, што, шта више, за образовање чињеничког стања употребљава не само чињеничне појмове него, често, поред тога и појмове вредности. То је карактеристичан знак модерних кривичних закона, на шта је више пута скретана пажња. Радо се употребљују појмови вредности или нормативни појмови, као на пр. *подмукло, зломислено, злобно, неприлично, суровим, грубим начином, непристојно, на начин који вређа благонравље и пристојност, са ниских побуда, са поштовања достојних побуда, лукаво, снажна, напрасна душевна стања, важан орган* и т. д. Јасно је да чињенична стања са нормативним обележјима много лабавије обележавају област кривичнога не-

¹⁾ Види: Schwinge, Teleologische Begriffsbindung im Strafrechte, 1930, E. Waskowski, Die Theorie der Auslegung des Rechts, 1933—1935, M. Ascoli, La interpretazione delle leggi, 1928.

права и да субјективности судије дају много већи оквир. Најзад мора се истаћи још и *широка слобода судијска* при изрицању од-носно примени т. зв. *мера безбедности*.

VI У овим и сличним установама испољују се битна одсту-пања од начела законитости злочина и казни. Ова се тенденција има поздравити у колико она служи индивидуализирању и кру-тости правосуђа. С друге пак стране треба се чувати од прете-ривања у овоме правцу. За грађанску слободу, за правну сигур-ност у опште, било би веома опасно, кад би дошло до одрицања од законске одређености кривичнога права. Нарочито не можемо се одушевљавати за тенденцију „надзаконских“ установа и стања, која се у последње време појављује у немачкој науци.¹⁾ У толико мање можемо се одушевљавати за у последње време модерну тенденцију потпуне слободе судијине у тумачењу закона, за ства-рање некога „слободнога права“ не само у оквиру законскога права него и ван њега.²⁾ Одиста је непојмљиво како се може у овој тенденцији гледати неки напредак, јер у ствари она пред-ставља назадак, као можда несвесно враћање оном стању само-вољности кривичнога правосуђа које је било крајње опасно за грађанску слободу па и за даље развијање културе у опште...

Да се не би рђаво разумело изгледа нам целисходно напо-менути да се безусловна вредност начела *nullum crimen sine lege* не тражи у интересу злочинца као таквог. Ми не долазимо у присталице екстремно-детерминистичког схватања у посматрању злочинства, које је схватање, као што је познато, основни прин-цип позитивистичке школе и чија се девиза, не без разлога, кар-актерише речима „*tout le monde est coupable excepté le criminel*“; шта више ми остајемо код т. зв. моралне одговорности дели-квента, следствено код појма казне, која према својој суштини и у пркос свему остаје одмазда. С пуним правом устаје *Кадечка* против млитавости кривичнога правосуђа, која се показује у по-следње време, а чему се узрок има тражити у разним модерним, ултра-хуманитарним правцима, који узимају у обзир само инте-ресе злочинчеве. С пуним правом он захтева у интересу прав-нога поретка, у добро схваћеном државном интересу, умесну строгост кривичнога правосуђа према злочинцу.¹⁾ Али ову стро-гост треба да предвиди и одреди *законодавац*; примена њена треба да се оснива на *закону* а не на судијској самовољи, дру-гим речима она никад не треба да прелази законске границе.

VII. Ми се усуђујемо да тврдимо да сви напади против начела *nullum crimen sine lege* имају свој узрок у политичким разлозима и обзирима. Било би одиста тешко прећи преко изреке *Бернерове* да би ово начело „само деспотизам био готов да на-

1) Види: Wachinger, Der übergesetzliche Notstand nach der neuesten Rechts-sprechung, Frank-Festgabe I, 495.

2) Познато је да правници, који припадају овом „покрету за слободно право“ или њему бар близу стоје, траже за судију право и дужност да се, под извесним околностима, не обазире на *закон*, да би служио само *праву*...

1) Види *Кадечка*, Das kommende deutsche Strafrecht, Juristische Blätter, Jgng 1935, br. 1.

пусти“. И одиста, кад бацимо поглед унатраг на историјско развиће овога начела, морамо доћи до закључка да оно безусловно зависи од постојећег система владавине. У време апсолутизма, у којој грађанска слобода није имала вредности, владала је у пуној мери судијска самовоља у погледу казне. Кривични законик није представљао ограничење за судију. Допуштено је било аналогно кажњавање, потпуно су се признавале тако зване „ванредне казне“. Доба просвећености, које је за тим наступило, истакло је у први ред аутономију индивидуе, заменивши у исто доба свемоћ казнене власти апсолутизмом закона. Из овога доба потичу карактеристичне речи Монтескијеве... „que les juges de la nation ne sont que la bouche qui prononce les paroles de la loi, des êtres inanimés qui n'en peuvent modérer ni la force ni la rigueur.“ И том времену захваљујемо, као што смо рекли, и начело *nullum crimen sine lege*. После тога, кад је либерални индивидуализам деветнаестог столећа био замењен социјализмом, који је глорификовао свевласт целине, поново се покушало да се апсолутизам закона замени апсолутизмом судије. Тако се објашњавају и напади новог доба на начело *nullum crimen sine lege*. У вези са тим да споменемо још једну карактеристичну појаву. Историја нас учи да се *деспотизам увек трудио да, уздижући судију изнад закона, у исто време уништи његову независност и да га потчини оруђе за остварење државних интереса, како ове схватају моменшани властодршци*. Судија не треба више да буде везан законом него треба да буде слободан: њему се допушта да се не обазире на закон, да празнине у закону по својој вољи попуњава, шта више чак и да ствара нова чињенична стања или постојећа да попуњава. С друге стране укидају се јемства његове независности, он више не ужива непокретност и тиме се на њ утиче да изрицање правде прилагоди и потчини потребама и интересима државне политике.

VIII. Тако нам ето изгледа стварност, без изопачења, лишена сваког притворства, која се злоупотребљују у циљу прикривања истине. Само тако имају се објаснити и разумети и напади на правило *nullum crimen sine lege*. Али његово право на опстанак несумњиво је за све који знају прави смисао, значај и вредност индивидуалне аутономије, а тиме и грађанске слободе; за оне који схватају да таква слобода представља не само једно природно право човеково него и један основни услов свакога напретка као и свију дѐла хришћанске културе. Тако се имају разумети и речи *Франкове* да нам се начело *nullum crimen sine lege* данас приказује као „међународно признати саставни део наше кривично-правне свести“, тако с правом наглашује *Metzger* „да ово начело ствара за нашу правну свест једино подношљив законски темељ кривичном правосуђу са његовим дубоким упадима у слободу, част, имовину па чак и у живот праву подложних лица“, такав је, најзад, ток мисли *Rittler*-ових кад тврди да „само закон зајемчава правну сигурност, само закон обезбеђује правну једнакост, само закон гарантује слободу“.

Др. Фрања Горшић, ген. инспектор Мин. ун. посл. — Београд

ЗА ШТО СКОРИЈЕ СТАВЉАЊЕ НА СНАГУ ЗАКОНА О ИЗВРШЕЊУ И ОБЕЗБЕЂЕЊУ.

За жаљење је што Закон о извршењу и обезбеђењу (Ип.)¹⁾ који је обнародован још 23. јула 1930. год. у Сл. н. Бр. 165—LXII, није стављен на снагу једновремено са Грпп. Пројектанти нису рачунали са одлагањем ступања на снагу Ип. То се добро види већ по томе што је Финансијски закон за 1933/34. годину (§ 25 бр. 3), да би попунио празнину, донео одредбу да треба свуда подразумевати одговарајуће прописе постојећих закона, где год се Грпп. позива на нови Ип., а уколико таквих прописа нема, да све док Ип. не добије обавезну снагу, треба сматрати као да се Грпп. на њих не позива и да уређења тог Законика која се заснивају на таквим прописима, не важе. Прописи по којима се извршење и обезбеђење има да врши после ступања на снагу Грпп., према томе никако не одговарају модерном правном саобраћају. Оправданост тог мишљења утврђена је тиме што је законодавац био приморан да нарочитим законским одредбама, како за целу државну територију тако и за извесна правна подручја на тој територији, тако рећи унапред стави на снагу неколико прописа Ип. без којих се више не би могло изаћи на крај. Приликом законодавне акције *за заштиту земљорадника* показало се да се та заштита никако не може остварити, а да се не прибегне стављању на снагу оних прописа Ип. који према својој суштини садрже позитивне одредбе социјалне заштите земљорадника.²⁾ Напазимо се пред чињеницом да је Законом о заштити земљорадника и стављању на снагу појединих прописа Ип.³⁾ стављен на снагу читав низ прописа Ип. Ови су прописи остављени у важности и доцнијим законима којима се регулише заштита земљорадника, а то све док се не донесе и не добије обавезну снагу нови Закон о заштити земљорадника и о сређивању кредитних односа у земљи.⁴⁾

¹⁾ *Скраћенице* ове су:

Ип. = Закон о извршењу и обезбеђењу (Извршни поступак) од 9. јула 1930. год.
Грпп. = Законик о судском поступку у грађанским парницама (Грађански парнични поступак) од 13. јула 1929. год.

Гсп. = Грађански судски поступак од 1865. год.

Огз: = Општи грађански законик (аустријски) од 1811. год.

срп. Гз. = српски Грађански законик од 1844. год.

срп. Кз. = српски Казнени закон од 1860. год.

Сшз. = Стечајни закон од 22. новембра 1929. год.

Зуу. = Закон о унутрашњој управи од 19. јуна 1929. год.

Сл. нов. = Службене новине.

²⁾ Вид. о томе *пишчеву* студију „Социјална заштита у извршном поступку“, која је оштампана у „Правосуђу“, 1932. год. стр. 21. и сл., а нарочито стр. 592.

³⁾ Први од три Закона, наиме Закон од 19. априла 1932. године. Сл. нов. од 20. априла 1932. год., Бр. 91—XI.

⁴⁾ Вид. чл. 1 Закона о продужењу важности Закона о заштити земљорадника и о стављању на снагу појединих прописа Ип., од 19. октобра 1933. год., Сл. нов. од 20. октобра 1933. год., Бр. 243—XCIII., затим чл. 1 Закона о заштити земљорадника и о стављању на снагу појединих прописа Ип., од 19. децембра

У овом погледу Уредба за извршење напред поменутог Закона⁵⁾ у свом II заглављу објашњава (чл. 7) да су прописи Ип. који се наводе у § 4 Закона о заштити земљорадника, стављени тим параграфом на снагу не само за земљораднике, *већ и за сваког против кога се води извршење по постојећим законима о грађанском судском поступку, односно по постојећим законима о извршењу*. Стављању на снагу одредаба из § 65 ст. 1 и 2 Ип. био је циљ да се трошкови извршења сведу на праву меру (чл. 8). Прописи из § 69 Ип. стављају се на снагу, пошто се њима предвиђа ограничење извршења на непокретну имовину кад је у питању наплата новчаних тражбина у износу испод 1000 дин., а то се ограничење састоји у томе што нема места принудној управи (секвестрацији) нити принудној дражби (принудној јавној продаји) непокретности, ако није претходно вероватним учињено да извршење на покретној имовини дужниковој није довело до потпуног намирања повериоца или да не би до тога довело (чл. 9). Стављањем на снагу одредаба из § 209 Ип. измењени су досадашњи прописи којима се предвиђа изузимање извесних телесних покретних ствари од извршења (чл. 10). Стављањем на снагу прописа из §§ 119, 133, 134, 148, 165 ст. 5 и 230 Ип. уведена је на територији целе државе установа најниже прихватљиве понуде (цене) испод које се покретне и непокретне ствари не могу продати путем извршења (чл. 11). Најзад су прописи из § 113 Ип. о утврђивању вредности земљишта која треба дражбом (јавно) продати, стављени на снагу за подручја Апелационих судова у Новом Саду, Загребу и Сарајеву, док у осталим подручјима имају о томе и даље да важе досадашњи законски прописи (чл. 13).⁶⁾

Стављање на снагу напред поменутих прописа Ип. крије у себи велику опасност да ће узети маха мишљење да је извршни поступак онакав какав је сада у појединим правним подручјима, овим путем већ довољно модернизован и изједначен, па да стављање на снагу целокупног Ип. није баш хитно нити пожељно. Ова је опасност нарочито велика с обзиром на то што је јужноме делу државе од стране законодавца учињена концесија другим ставом § 4 Закона о заштити земљорадника којим се дају прелазна наређења за садашње извршне власти које се прилагођавају новоме стању и према томе као такве учвршћују.⁷⁾ У јед-

1932. год., Сл. нов. од 20. децембра 1932. год., Бр. 259-СХ. Посредну везу са овим питањем има и Уредба о заштити земљорадника, Бр. 75.482, од 22. новембра 1933. год., Сл. нов. од 23. новембра 1933. год., Бр. 269-XXIX.

⁵⁾ Уредба Бр. 59.320 од 6. јуна 1932. год., Сл. нов. од 11. јуна 1932. год., Бр. 131-LX.

⁶⁾ Ради потпуности треба да напоменемо још и Уредбу о ступању на снагу § 120 Ип. која је донесена на основу § 63 Финансијског закона за 1934/35. год., а обнародована је у Сл. нов. од 3. августа 1934. год., Бр. 177-XLVI. Стављањем на снагу § 20 Ип. дошло је до изједначења извршења против самоуправних тела као и против установа које је надлежна власт прогласила јавним и опште корисним.

⁷⁾ Односна одредба гласи да се на подручју Касационог суда у Београду и Великог суда у Подгорици имају свуда подразумевати садашње извршне власти где год се у прописима Ип. који су стављени на снагу, помиње суд, а уколико се исти ти прописи позивају на прописе Ип., имају се подразумевати од-

Уном делу српских правника већ се појавило напред поменуто мишљење у виду тезе да извршну власт не треба преносити на редовне судове. Интересантно је то противљење с разлога што долази у време између обнародовања Ип. и његовог стављања на снагу као оног грађанског парничног закона који је поред самог Грпп. без сумње најважнији. Тај отпор најјаче друштвене јединке противу целокупности угрожава продужење започете грађанскоправне реформе, па нама даје повода за изношење на овом месту оних главних разлога који говоре против сваког одуговлачења при стављању на снагу Ип.⁸⁾

1) Ип. располаже једним врло прецизним системом извршних сретстава који је праксом опробан са највећим успехом, док Гса. више не одговара модерном правном саобраћају. У границама овог написа немогућно је разрадити ову тезу у свим детаљима, па нека нам буде дозвољено да из своје садашње праксе изнесемо два случаја из тог прелазног доба који могу добро да послуже као илустрација за то колико пати правна сигурност од тога што Ип. није стављен на снагу.

Први се случај односи на наше тако зване легитимационе хартије од вредности које се морају новчаном заводу предати приликом саме наплате, јер иначе завод, према својим правилима, не сме исплатити улог никоме, па ни органу извршне власти. Ако треће лице које је држалац легитимационе хартије, одбије да хартију преда тражиоцу извршења односно органу извршне власти, онда је извршна власт лишена сваке могућности за предузимање макакве извршне радње противу тог држаоца хартије, пошто пресуда која сачињава извршни наслов, не гласи противу тог лица. За подношење посебне тужбе против тог лица, опет, не постоји никаква законска могућност. Па кад извршна власт ниједним законским прописом није овлашћена да поведе ванпарнични поступак за поништај легитимационе хартије која је у питању,⁹⁾ то се треба помирити са фактом да је тражилац извршења и поред правноснажног извршног наслова коначно одбијен од захтева као захтева неизвршивог.¹⁰⁾ Нови Ип., међутим, пред-

носи прописи грађанског судског поступка односно закона о извршењу који данас важе на појединим подручјима државе, уколико одговарајућих прописа има у овим законима.

⁸⁾ Наше политичке прилике могле би учинити да Уводни закон за Ип. буде при састављању законодавног програма стављен у други или чак трећи ред, иако је пројект већ израђен од стране Министарства правде. Пројектом предвиђа се ступање на снагу Ип. дана 1. јануара 1936. године, а у крајевима где Грпп. још не важи, у року од једне године дана после ступања на снагу Грпп. (вид. § 1 пројекта).

⁹⁾ Према § 240 Закона о судском ванпарничном поступку поништај није допуштен, пошто није у питању „изгубљена, украђена, изгорела или ма на који други начин нестала или уништена исправа“.

¹⁰⁾ Држалац уложне књижице Државне хипотекарне банке одбио је да исту преда извршној власти односно сувласнику уложне књижице. мада је пресуда гласила да половина улога припада тужиоцу. По садашњем стању законодавства као и судске праксе у србијанском правном подручју помоћ извршне власти не може дати никакв резултат. За ту неизвршност нису криви органи. Државне хипотекарне банке нити органи извршне власти, већ само Гс. чије одредбе не одговарају савременом банкарском саобраћају.

виђа да се пленидба тражбина из уложних књижица и т. сл. врши по прописима § 256 Ип. Ако се уложна књижица налази код трећег лица, пленидба се има извршити одмах, но у случају кад треће лице одбије предају уложне књижице извршном органу, Закон даје тражиоцу извршења могућност да затражи пленидбу и пренос „захтева да се уложна књижица изручи“ (§§ 283 до 287 Ип.). На основу преноса тог захтева на тражиоца извршења он ће против трећег лица моћи да поднесе тужбу за предају уложне књижице.

Други се случај односи на имање купљено на лицитацији.¹¹⁾ Купац коме је предата и тапија, утврдио је на лицу места да су суседи заузели један део купљеног имања. С обзиром на то што поступку по § 375 а срп. Кз. нема више места, а Гсп. ништа не предвиђа у погледу истискивања заузимача из лицитираног имања од стране извршне власти, купац је дошао у незгодну ситуацију да мора он, ни крив ни дужан, петиторном (не државинском) тужбом остваривати своје право својине противу нарушилаца из комшилука, мада је имање излицитирао у поверењу на извршну власт. Нови Ип., напротив, искључује свако нарушавање купчевих права нарочитом одредбом из § 134 бр. 6, према којој већ дражбени оглас треба да садржи и позив да свако лице које на земљишту има какво право због којег дражба не би била допуштена, пријави то своје право суду најдаље на дражбеном рочишту пре него што почне дражбовање, јер се иначе то право у погледу тог земљишта на штету поштеног купца неће више моћи остваривати (принцип преклудирања).

2) *Ип. сачињава са Грпп. једну целину, па се стога Ип. не може издвајати из тог система без неповољне реперкусије на Грпп.* Грађански парнични поступак служи остваривању формалног права, док извршни поступак треба да то формално право проведе у живот. Однос тужбеног захтева према пресуди подудара се са његовим односом према извршењу.¹²⁾ За чуђење је да некоји правници претпостављају да ће се прецизни, али врло разгранати, па чак и замршени диспозитиви (тенори) пресуда чији је предмет напр. побијање правних дела у стечају, односно изван стечаја, па и уопште диспозитиви пресуда чији је предмет какво чиђење, пропуштање или трпљење, са успехом моћи извршивати помоћу неадекватних одредаба које су садржане у постојећим законима о извршењу, односно у некојим законима грађанскопарничним. У исту целину у којој се налазе Ип. и Грпп., спада и Стз., па је врло недоследно да се пориче потреба за стављањем на снагу Ип., мада је већ стављен на снагу Стз. који према својој суштини није ништа друго до признати тип једне генералне егзекуције. Између Стз. и Ип. сем тога

¹¹⁾ Продају је извршио Извршни отсек Управе града Београда, а тапију је прописно издао Срески суд у Београду. Са захтевом за покретање поступка по § 375 а срп. Кз. односно за уведење у имање, купац у свим управним степенима одбијен је пошто Грпп. за ове послове предвиђа надлежност редовног суда.

¹²⁾ Упор. одлични напис Др-а Едуарда Пајнића „Тужбени захтев у односу према пресуди у Грпп.“ који је отштампан у Архиву за правне и друштвене науке, 1935 год., ХХХ, стр. 296 до 305, као и стр. 398 до 412.

У постоји још и тај специјални однос што се стечај у стадију уновчавања стечајне масе по природи ствари често престојавља у низ специјалних извршења. Према томе се ту опет, само у другојачем виду, појављује факат да ће грађанство једне замашне територије наше државе имати да сноси велику материјалну штету баш услед тога што се уновчавање стечајних маса не може вршити по прописима Ип. На један овакав случај који је остао до сада непримећен мада је крупан, ми смо већ скренули пажњу на другом месту.¹³⁾ Иако Стз. изрично предвиђа да свако отуђење извршено у току стечајног поступка има исто дејство као и принудна продаја (дражба) према садашњем стању ствари ипак продаја порабног предмета, извршена у стечајном поступку, не би повлачила за собом и раскид порабног уговора у оним деловима државе где не важи Огз. Ту је дакле изједначење стечајног права које је законодавац, разуме се, замислио за целу државу, условљено ступањем на снагу Ип. До ступања на снагу Ип., међутим, у оним правним подручјима где Огз. не важи, знатно је погоршан положај купаца који у току стечајног поступка стичу непокретности које су оптерећене порабним правима. То су нарочито купци са територије на којој важи српски Гз.

3) *Питање да ли извршни суд или пак власт опште управе треба да врши послове извршне власти, решено је од стране законодавчеве коначно на корист надлежности редовних судова.* Извршење судских пресуда и закључака не може да буде предметом опште управне империје. Ови су послови, сасвим у духу начела одвајања судске власти од управе, изрично изузети од опште управе (чл. 20 Зуу.). Али треба да додамо да органи државне опште управе не могу вршити извршну власт о којој је реч, већ само с разлога што се ниједан део судске империје не може дати *зависним* политичко-управним чиновницима. Кад покрећемо питање независности која је редовним судијама зајемчена Уставом, не мислимо толико на момент што је судија мање приступачан утицајима парничних странака, колико на момент, рецимо боље на факт што се ингеренција претпостављених виших управних органа на предузимање, обустављање, па чак и укидање процесних радња првостепених извршних органа често осећа врло незгодно.¹⁴⁾ Затим ваља водити рачуна и о великим компликацијама које би у случају даљег задржавања досадашњих извршних власти морале избити у погледу т. зв. инциденталних парница, тј. у погледу оних спорова у стадију извршавања који се према §§ 34 до 37 Ип. деле на опозиционе, опугнационе и излучне тужбе. Повод за сумњу да ће ту доћи до многих потешкоћа, дат је искуством стеченим брзо после ступања на снагу Грпп. у подручју Апела-

¹³⁾ Вид. *пишчев* напис „Порабна права у стечају“ у Споменици Мауровићу, стр. 217.

¹⁴⁾ Нарочито се од стране политички утицајних кругова често покуша утицати на рад власти опште управе као носилаца судске извршне власти, а то на тај начин што се врховни и виши управни органи интервенцијама ангажују за тражење информација, давање упустава, па чак и доношење мериторних одлука, мада је ово последње Законом задржано само за редовне судове.

ционог суда у Београду у погледу обезбеђивања законског заложног права на стварима унесеним од кирајџија (*investa et illata*, § 686 срп. Гз.). Да је извршна власт у рукама самих судија, порабодавци (кућевласници) не би ни имали макакав повод за јадиковање. Па кад је извршна власт издвојена од судске власти, то је недостатку о коме је реч, пронађен лек посредством т. зв. пројекције¹⁵⁾ чију потребност односно оправданост ми уосталом не би хтели порицати, али је јасно или у најмању руку врло спорно да ли је то тумачење само *praeter* или чак *contra legem*. *Secundum legem* без сумње оно није. Затим има и један не мали број спорних питања око надлежности при дозвољавању као и при провођењу извршних радња које ваља предузети на основу правноснажног отказа односно на основу правноснажне пресуде којом се наређује предаја или пријем порабног предмета. Једном речи, ако је извршна власт издвојена од судске власти, сукоби између редовних судова и извршних власти неминовни су. Поглавље за себе сачињава питање да ли су органи политичке управе уопште кадри да врше судску извршну власт, пошто нови грађанско-парнични систем са својим разгранатим и нелаким прописима често потсећа на прецизону механику за коју су као „извршни комесари“ потребни одабрани процесуалисти са великом праксом, дакле судије старијег ранга који су се по начелу селекције својим радом показали као најспособнији. Најзад треба да истакнемо да наша целокупна грађанско-парнична реформа почива на начелу да редовни судови сами врше своју извршну власт, па је у нашим специјалним грађанско-парничним законима, како у Стз. тако и у Ип., напуштено гледиште да судско извршивање спада у општу управу, а не у грађански поступак.

Правна несигурност у области извршног права после ступања на снагу Грпп. ниуколико није мања од раније правне несигурности. Стога су скоро доношење Уводног закона за Ип. као и стављање на снагу целокупног Ип. на територији целе државе најхитнији задаци наше грађанско-парничне реформе која без тога остаје торзо, па и хронични узрок сталним губицима баш оних парничара који су у праву, па им законодавац ипак одриче обешану помоћ.

¹⁵⁾ Вид. Одлуку Касационог суда у Београду од 28. марта 1934. год., Бр. II 76. донесену на основу § 104 Кп. по којој су за одлуку по тражењу извршења пописа ствари у закупном добру у смислу § 686 срп. Гз. надлежне власти опште управе пошто оне по Ип. и даље треба да врше извршења по судским одлукама, према Глави XVIII Гсп. која је још у важности.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Др. Јурај Кулаш, адвокат — Београд

КРИВИЧНО-ПРАВНО ДЕЛО ПОБАЧАЈА

Проблем који се вуче тако рекући кроз целу историју, а који је нарочито јуристе интересовао још од најстаријих времена. Питање побачаја спада међу оне проблеме, који не интересују само кривично право него је уско везано и за проблеме, који интересују друге научне гране. У њему се сукобљавају интереси заједнице са интересима појединаца и то интереси, који су како за заједницу тако и за појединце веома осетљиви. Нема сумње да за заједницу није ирелевантно да ли ће вршење побачаја бити слободно или не, али још мање има сумње, да ни за појединце није ирелевантно, да ли ће се дозвољавати слободно вршење побачаја или ће исто за собом повлачити казну. При томе и с једне и с друге стране долазе јаки аргументи, који су вероватно и проузроковали, да се решење тога проблема повлачи до данас.

Конференција англиканских епископа у Ламбету год. 1930. у месецу августу решила је, да је под извесним условима дозвољено вештачко спречавање побачаја. Против овој резолуцији гласало је 67 епископа, али како новине јављају, у лаичким круговима Англиканске цркве наишла је ова резолуција на много већи отпор. „Черч Тајмс“, орган Англокатолика, назвао је ову резолуцију „позитивном револуцијом хришћанског морала.“ У нас је 8. маја 1933. г. одржат женски збор у Љубљани против § 171. кр. з., на којем се истицало да превелики број рађања иде на штету државе и народа.

Већ је чувени закон Хамурабија садржавао казнене прописе о побачају. За времена асирскога краља Тилгета-пилесара (1.100 г. пр. Х.) била је одређена веома округна казна за вршење побачаја. Кажњавало се како жену тако и треће особе. Код Грка, нарочито код Шпартанаца, вршење побачаја није било кажњиво. У римском праву сматрао се плод као „pars ventris“, као део мајчине утробе, и као такав није имао права на заштиту него је то право припадало мајци. Тек за времена Септимија Севера, када је вршење побачаја узело великог маха, посвећивала се томе већа пажња: „..... eam, quae data opera abegit a praeside in temporale exilium dandam, indignum enim videri potest impune eam maritum liberis fraudasse.“ (1. 4. Dig. 47, 11).

Канонско право је разликовало, да ли је плод оживотворен или не. Под оживотвореним сматрао се онај, који је био 6-10 недеља стар. Такав плод је по канонском сватању имао душу, па како је био некрштен, за случај усмрћења падао је под Источни грех, другим речима, био је лишен царства божјега, тако да је уништење таковога плода теже дело него усмрћење одраслога човека или детета, које је већ крштено. Казна је екскомуникација и предавање световној власти да га казни смрћу. У Средњем веку се побачај кажњавао строго. Разликовало се т. зв. жив плод, за који је била одређена смртна казна, док је за плод у првим недељама зачећа казна била блажа. Германско право у почетку није штитило плод, али за детеубиство налазимо у фризијском праву

прописане строге казне. У чл. 133. Ger. Ord. била је прописана казна за побачај и ту је усвојено гледиште канонскога права, т. ј. прави се разлика између оживотворенога и неживотворенога плода. За вршење побачаја кажњава се смрћу, ако се радило о живом плоду, а ако се радило о мртвом, питало се за савет правнике (Лист, Немачко казнено право, II. § 94). Constitutio Criminalis Carolina предвиђала је тешке казне за вршење побачаја разликујући при томе живи плод од неживога. У закону Јосипа II. (1784) кажњавало се жену за вршење побачаја без обзира какви су је мотиви водили да изврши то дело.

Почетком 19. столећа кажњавање побачаја, нарочито долознога, узима све већег маха. Модерни век је пак изменио ситуацију утолико, што се почело тражити дозволу абортуса, испрва бојажљиво, доцније у све већој мери. Већ у време пројекта аустријскога закона од 1910. г. и других пројеката, који су данас закони, тражило се енергично, да покушај абортуса не буде кажњив. Доцније се тражило да и побачај као свршено дело не буде кажњив, нарочито када жена остане трудна услед неког злочиначког деловања. (Видети: Форел, Е. Лист и др.). Ауг. Радбрух у својој брошури: *Geburtshilfe und Strafrecht* тражи да се дозволи *abortus artificialis* с два разлога: 1) ако побачај треба кажњавати из популационистичких разлога, онда би било сасма логично да се кажњава и свако запречавање концепције; 2) ако у хиљадама случајева буде закон повређен, а да за то никога не стигне казна, то ће неповољно деловати на правни осећај народа, а биће и узрок уценама (*Ergpressung*). У Швајцарској су извесни кантони (н. пр. бернски) предлагали, да се не кажњава за долозни абортус, али су ти предлози били одбачени. У америчким земљама, надаље у Турској и Јапану кажњава се за вршење побачаја само треће лице, а никада не мати, услед чега су тамо побачаји чести, нарочито незаконите деце. У Кини побачајни је кажњив. Занимљиво је, да на Формози жене не смију рађати децу пре 35 године, па се према томе до тих година просто врше побачаји. У Совјетској Русији декретом Људскога комесаријата из 1920. г. дозвољено је вршење побачаја уз следеће услове: да се побачај врши бесплатно, од стране лекара, оперативним путем и у болници. 1924. г. установљена је нарочита комисија, чије је одобрење потребно за вршење побачаја, а колико је из праксе познато, те су комисије давале одобрења прилично широкогрудно.

Како за деловање лекара уопште, тако и за вршење и оправдање перфорације напосе постоје у правној науци више теорија, које ћемо овде у кратким потезима приказати.

Janouli (*Ueber Kaiserschnitt und Perforation*, Heidelberg 1934) даје једно објашњење више занимљиво него уверљиво и тачно. По његовом мишљењу постоји између жене која се подаје мушкарцу и државе *facite* склопљен уговор т. зв. *Lieferungsvertrag*, по коме се жена обавезала прибављати држави децу. У случају да се том приликом појави опасност за живот или здравље жене, а та се опасност даде уклонити, жена има права да одобри лекару извршење перфорације и на тај начин спасе себе односно

своје здравље. Не може ли се та опасност отклонити жена је онда преузима на себе.

Добар део правних писаца оправдава перфорацију нужном одбраном. Овамо спада и Бекер, који је први прогласио перфорацију некажњивом позивајући се баш на нужну одбрану.

Многи научници налазе, да лекар има права вршити перфорацију на основу т. зв. лекарског позивног права (Лист, Јанка, Фингер и др.).

У правној литератури веома је раширено правдање перфорације стањем нужде. (Бар, Кестлин, Аберг).

Др. Е. Милер, бивши професор загребачког универзитета, даје следеће решење: „Изрека, ембрио се смије жртвовати, да се спаси живот материн, управљала се увијек у освједочењу, да је то право; за то говори правно освједочење народа, а ми мишљење лијечника.“ (Мјесечник 1903. г.).

Јанулијева теорија нема никаква реалног основа. Јанули не може ничим доказати постојање поменутога уговора, па што више то ни вероватним учинити. Нигде не стоји да је жена која се подаје мушкарцу дужна рађати децу, било у браку, било ван брака, нико то од ње не захтева нити може захтевати. Коначно то је само примењивање уредаба цивилног права на кривично, а цивилно-правне уредбе редовно не могу играти у кривичном праву ону улогу, коју имају у цивилном. Осим тога уговор је у цивилном праву сагласност двеју воља, а не да се ни замислити, да макар једна од тих страна не изрази своју вољу *expressis verbis* или неким изричитим знаком, док би овде морали претпоставити, да су и држава и жена своју вољу изразили ћутке. Још би теже могао доказати, откада постоји тај уговор.

Правдати перфорацију нужном одбраном тешко је утолико, што се код нужне одбране тражи протиправан нападај на наше или туђе правно добро, а тај се састоји у позитивном чињењу, које се у случају перфорације не може исконструисати. Ту би лекар играо улогу човека, који пружа мајци нужну помоћ (*Nothilfe*), услед чега би његово деловање било некажњиво. Међутим нужна помоћ се може пружити и онда, ако је особа, којој се та нужна помоћ пружа против тога да јој се иста пружа. Ако би мајка пристала да жртвује свој живот за живот насцитуруса, лекар би и у томе случају могао спасавати мајку, јер он може против њеној вољи да јој спасава живот. Али по тој теорији лекар не би никада могао спасавати насцитуруса, чак ни уз пристанак мајке, јер пристанак мајке да јој уништи живот не ослобађа лекара кривичне одговорности, пошто по закону пристанак није довољан за некажњивост таковога дела. У томе би се случају и ситуација обрнула и ми би морали тврдити, да тада лекар пружа нужну помоћ насцитурусу, а и то тек пошто је добио пристанак мајке, дакле са оне стране, одакле би морао потицати бесправан нападај, на који лекар пружа нужну помоћ. Ради тога ту теорију не можемо акципирати.

И теорија позивног права има својих мана. На основу свога позивног права лекар би могао по вољи предузимати перфорацију или царски рез, како он то нађе за згодно. Осим тога је

неразумљиво, како може постојати позивно право, на основу кога би могао неко, па макар то био и лекар, слободно наносити другоме телесне повреде.

Мишљење Е. Милера такођер не пружа никакво решење. У првом реду ничим није доказано, да постоји неко правно уверење народа по овом питању нити се може то доказати. А велико је питање и то, да ли се може називати правом уништавање једнога правнога добра, макар и мање вредности, да би се спасило друго правно добро.

Теорија стања нужде садржи један део истине. Када би се та теорија примила у целости онда би лекар могао увек учинити оно, што дотични закон сматра нуждом. Према томе ни ту теорију не можемо усвојити онако, како се она у правној литератури истиче. Деловање лекара наине нема ништа заједничкога са стањем нужде исто тако као што је и пристанак болесника на повреду независан о деловању лекара као таквом и нема с њиме никакве везе. Ту треба рећи овако: Најпре је наступила околност, да је дошло до колизије двају правних добара т. ј. живота матере и њенога плода. Које ће од ових двоје победити решава се према принципу нужде, дакле побеђује оно које је јаче (ако узмемо да је стање нужде фактично, бесправно стање) односно оно које је вредније (ако усвојимо теорију колизије правних добара). Мати као јаче односно вредније правно добро решава, да ли ће спасити себе или свој плод. Када је она то решила онда се као и у сваком другом случају позива лекар да изврши перфорацију или царски рез. Стањем нужде према томе решено је само питање, ко ће да се спасава, али при томе лекар нема ништа да одлучује. Да илустрирамо то на примеру. А и Б долазе у колизују, а трећи их спасава рецимо код бродолома. Тај трећи нема никакве везе са колизијом, што се види по томе, да он не може располагати с правним добром живота ни једнога ни другога. А може удавити Б да би спасао себе, исто и Б може удавити А, али онај трећи не може удавити ни једнога ни другога, он може само да спасава једног или другога, кога му је воља. Али да он помогне А да заједнички удаве Б, како би се А спасио, то без сумње не сме чинити. Али ако је ситуација била таква, да је тај трећи морао једнога од њих удавити, да би спасио другога, онда се и тај трећи нашао у стању нужде и према томе је то и могао учинити. Код перфорације лекар није никада повучен у стање нужде, он може да спасава мајку или насцитуруса, али претходно мајка одлучује, које ће се од њих двоје да спаси. Кад би се у напред назначеном случају А и Б борили међусобом, који ће од њих двојице да се спаси, треће лице опет не би могло да помаже било једном било другом да у тој борби надвлада, али након што А или Б одлуче у своју корист, треће лице може приступити спашавању. А ту исту борбу воде мати и њен плод с том разликом, да мати може увек одлучити у своју корист као јаче и вредније правно добро и тек после њене одлуке долази лекар да спасава једно или друго, како то мајка буде одлучила.

Медицинска наука је доказала, да разликовање плода на онај

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

који је почео и који још није почео да живи, како је то сватало канонско право, нема никаква основа. Уза све то ово сватање се одржало и у теорији и у законима све до половине 18. столећа. Данашње законодавство сматра важним питање, да ли се штити само плод материн или и опасност која је услед тога настала по живот новорођенчета. Објективна страна побачаја састоји се у уништењу плода, без обзира, да ли је услед тога угинуо у утроби материној или је жив изишао, па ускоро за тим умро.

Code penal сматра побачај као деликт телесне повреде. Енглези а штите ради заштите „реда и морала у породици“, у холандском, предратном руском и др. кр. законима квалифициран је као деликт против живота. У босанском, српском, црногорском и аустријском, који су важили у нас пре доношења садањег кривичног закона, говори се о побачају у засебним главама. Наш кривични закон сместио га је у деликте против живота и тела, камо и спада. Норвешки кр. з. обухватио је перфорацију и царски рез својом дефиницијом стања нужде, а слично и неки други модерни кривични законици европски. Навешћемо и пројекте нашега кривичног законика, да би се видело, како се стилизација садањих законских прописа у кратком временском размаку знатно мењала.

Нацрт нашег кривичног закона од 1922. г. у § 170. каже: Трудна жена која свој плод пометне или другоме дозволи да то учини кажњава се робијом или заточењем до 3 године. Нацрт од 1926. г. за исто дело предвиђа уместо робије или заточења затвор до 3 године. Осим тога је додат још један одељак, који гласи: У особито лаким случајевима може суд казну ублажити по слободној оцени.

§ 171. Нацрта од 1922. г. гласи: Ко трудної жени на њени захтев или њену приволу даде какво сретство или учини да плод пометне, кажњава се робијом до 5 година. Ако то почини лечник, лекарник, примаља или особа која то врши за плаћу, кажњава се робијом до 10 година. Нацрт од 1926. за исто дело по првом ставу каже „кажњава се строгим затвором“, док је казна по другом ставу иста.

§ 172. Нацрта од 1922. гласи: Ко трудної жени да какво сретство да пометне или га сам на њој употреби, а без њене воље или знања, кажњава се робијом до 15 год. Ако жена услед тога умре кажњава се починитељ робијом до 15 година. Нацрт од 1926. предвиђа за дело по првом ставу робију до 10 год., а по другом ставу робију од најмање 5 година. Осим тога у нацрту од 1926. додат је § 172. и трећи став, којег у оном од 1922. г. нема, а који гласи: Не кажњава се лечник који трудної жени проузрочи пометнуће, да би јој спасио живот или је очувао велике погубељи по њено здравље.

Као што се види између прописа једнога и другог нацрта постоји знатна разлика, која се још више осећа у прописима новог кривичног законика. (Види: §§ 171-173. к. з.).

Нови кривични закон упоређен са раније приказатим нацртима показују тенденцију блажега кажњавања; осим тога је материју обрадио нешто опширније од својих нацрта. Не позна, као ранији срп. к. з. разлику између вањских и нутарњих сретстава,

из чега можемо закључити да су једна и друга сретства узета у обзир. Исто тако не истиче да ли је потребно да плод умре у утроби или да изиђе жив и доцније услед последица побачаја умре. Нема сумње да је узет у обзир и онај други случај и да се тај случај кажњава по истом законском пропису, што се види и из § 170. к. з., по којем мати мора лишити дете живота за време порођаја или за време док траје онај психолошки поремећај иза порођаја. А код побачаја живог детета које доцније умре, не лишава мати дете живота него оно умире услед деловања које је настало пре тога. Даље разликује брачну и ванбрачну мајку, па прву кажњава строгим, а другу обичним затвором. Случај удате жене, која је зачела пре удаје закон сасма умесно не узима у обзир. Казна је по новом закону не само блажа него и боље распоређена. Ванбрачна мајка може чак, ако је сама извршила побачај, бити и сасма ослобођена, чиме је она фаворизирана с обзиром да се ту ради о спашавању њене части. Али нема сумње да је и за брачну мајку прилично незгодно родити дете зачето пре склопљеног брака, а поготово дете зачето с другим човеком, а не с мужем. С правом кажњава трећа лица строже с обзиром на мотиве, који су их руководили, јер их она врше обично из користољубља. Строже кажњавање лекара, апотекара и бабица предвиђено је и у другим модерним законцима европским, а било га је и у старијим н. пр. старом руском.

По § 173. к. з. побачај се може некажњиво вршити само под условом, да га врши лекар, да о томе претходно извести надлежну власт, основ извршења мора бити мишљење лекарске комисије, правилно вршење побачаја или прекидања трудноће, да се тиме спасава жени живот или отклања неизбежна опасност по њено здравље и да то није могуће никаквим другим начином извршити. Принципијелно се може рећи, да су по нашем закону услови за слободно вршење побачаја прилично тешки.

Плод се од зачећа до шест недеља назива ембрио, а од шесте недеље фетусом, јер тада већ поприма људски облик. Од момента излажења из мајчине утробе плод је натус и од тога момента може се над њим извршити детеубиство. Перфорација се састоји у вађењу детета из мајчине утробе природним путем, при чему се мора жртвовати живот плода, да би се спасио живот жене, док се код царскога реза мора жени разрезати трбух и материца, да би се могло извадити дете живо, при чему често мора мати жртвовати свој живот. Сретства за извршење побачаја су механичка и хемијска. Хемијска су разне траве и кинини, који се у нас много употребљавају. Од механичких долазе, нарочито на селима, много у обзир тежак рад, надаље купке топле и перфорација. Колико је данас познато за вршење побачаја најсигурније се обратити лекарима гинеколозима, који врше побачаје уметним проузроковањем, перфорацијом и ембриотомијом.

За и против слободнога вршења побачаја говоре многи разлози. Тако за слободно вршење побачаја истичу се разлози еугенетички, социјални и здравствени, а против најчешће популационистички, морални, обзиром према плоду и према здрављу трудне жене.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Нама изгледа да морални разлози не заслужују ни издалека ону пажњу, која им се обично придаје. У првом реду сам појам морала је прилично неодређен и већ ради те неодређености не може нам успешно послужити код расправљања једног питања, које нас интересује са чисто правне стране. Знамо да има доста ствари, које нам ни издалека не изгледају моралне, а право их ипак штити. Довољно је овде показати на положај брачнога и ванбрачнога детета, као и на положај брачне и ванбрачне мајке. Најзад сватања морала су тако разноврсна и опречна, да нам често међу њима није могуће наћи ни додирне тачке, а камо ли их све скупа ујединити. Не смемо заборавити, да је у свима западно-европским земљама број мушкараца знатно мањи од броја жена. У Швајцарској н. пр. на 4,000.000 становника има око 150.000 мушкараца мање него жена. Оне си уз моногамски систем брака ни у којем случају не могу наћи мужеве, па ми ипак и у тој безизлазној ситуацији сматрамо да је неморално, да се жена подаје мушкарцу ван брака. Каже се истина често да жена може то чинити, али да зато мора сносити и последице свога поступка. А те последице су обично да таква жена постаје незаконита мајка са срамним крстом на челу, који јој онемогућава приступ у друштво кроз цели живот. А како се тек показује тај морал према ванбрачном детету? Т. зв. грешка његовога оца и мајке доживотно је уписана на његовом челу. Ми чак налазимо да од мајке није ни мало морално поклањати живот таквоме детету. Морални разлози против побачаја нису ни са моралнога, а камо ли са правнога гледишта оправдани и морал који тражи такову забрану у контрадикцији је са самим собом.

Ни други разлог, обзир према плоду, према будућем бићу, не може да оправда забрану побачаја. Барем не за прво време од зачећа, јер се онда о плоду са гледишта њега самога не може ни говорити. Најмање што би се за плод могло тражити јест то, да услед побачаја трпи неку бол. Међутим тај плод не трпи никакве боли ни штете, он је без свести и без осећаја. Испирање н. пр. шкоди плоду исто толико, колико би му шкодило и просипање семена онанизмом. А онанизам нији ни по једном кривичном закону забрањен. Шта је тај плод изгубио, ако се никада и не појави у животу? Шта је пак добио ако је плод болесних или незаконитих родитеља?

Трећи разлог против дозволе побачаја т. зв. популационистички изгледа нам најјачи. У плоду има интереса држава као таква. Бројним порастом становништва расте и њезина снага и ради тога се она за тај пораст толико и брине. Интересантан случај ове бриге државе за рађање што већег броја деце и чување морала показује нам већ у римском праву чувена „*Lex Julia et Papia Poppaea*.“ Основна јој је мисао, да је законити брак темељ државе и ради тога је тај брак потпомаган разним привилегијама имовинске природе. Француска одавно муку мучи са опадањем броја свога становништва. При свему томе много се греша, што се несразмерно више гледа на квантитет него на квалитет становништва. А за државу ипак није ирелевантно, какав ће јој бити квалитет становништва. Међутим код побачаја

се у великој већини ради о незаконитој деци односно зачећу. Та деца редовно постају антисоцијални елементи, од којих држава пре има штете него користи. Очито је дакле, да би са социјалнога гледишта било куд и камо боље да се такви типови уопште не рађају, јер су они махом негативна страна нашега друштва.

Др. Метод Доленц у свом чланку „Проблем кривично правне заштите плода утробе“ (Архив, XXV, 1924, стр. 241 и д.) износи неке интересантне разлоге против дозволе вршења побачаја. Тако упозорава, да на целој свету нема живога бића осим човека, које би природни плод обљубљења побацивало. Али нама изгледа да овде не може бити ни говора о успоређивању човека са осталим живим бићима. Што остала жива бића не побацију свој плод разлог је у томе, што се у то и не разумију. Осим тога код људи постоје и други важни разлози за побацивање, којих код осталих живих бића нема. Тако н. пр. животиње не познају ни грађански ни црквени брак, па следствено томе ни закониту и незакониту децу, а код људи је тај разлог за вршење побачаја најчешћи.

Ни други разлог Доленцов, да ће нашем народу, који је претежно аграрни, начелна дозвола побачаја остати неразумљива, не изгледа нам довољно оправданим. Сељак цени децу као своју будућу радну снагу. Уколико му је та радна снага потребна он ће и сам настојати да му жена не побације, а мало има наде да ће то жена против његове воље чинити. Несмемо заборавити да је жена увек жена и да у себи носи скривену жељу да буде мајка. На селу се деца мање побацију из обести, а више из стварне нужде. А уколико се село поквари нема тога закона, који ће успети да запречи вршење побачаја. Питање популације мораће се решавати на неки други начин, који ће дати позитивније резултате. Много пада у очи, да законска забрана побачаја у правилу погађа сиромашне слојеве, дакле пада тамо, где је најмање потребна, док богати слојеви редовно успевају да врше побачаје некажњиво. Ако игде овде би се могло рећи оно, што Мерешковски у роману „Ускрсли богови“ каже: закон је паучина, мува заглави, а паук се безбрижно креће по њој.

Доленц каже даље: „Држим да о објекту правнога добра нема двојбе-плод утробе је конципирани човек, „већ човек“, а као такав мора бити заштићен баш онако као и сваки други човек. Ако је заштићен на смрт болестан, или луд човек и *hominis dignitas* и на смрт осуђен човек, нема разумног разлога да би одрицали казненоправну заштиту конципираном човеку.“

Рећи да је конципирани човек „већ човек“ тврђење је, које ничим није доказано. Ту су побркане правне фикције и потребе истих са фактичним, природним стањем ствари. Нама изгледа чак обратно, да је конципирани човек још веома далеко од тога, да би се могао назвати „већ човеком“. А заштита лудака, на смрт болесног и на смрт осуђенога сасма је разумљива. Мало би чудно било када би на смрт осуђенога могао убити свако који га први стигне, а поготово би то вредило за на смрт болеснога човека. Једино би могли доћи у обзир можда на смрт болесни, којима би се евентуално могло изићи усусрет, да их уз њихов

пристанак може други лишити живота, који за њих и тако ништа не вреди.

Цивилно право штити будућега човека, али то нема никакове везе са кривично правном заштитом плода утробе. „Nasciturus pro iam nato habetur, si de eius commodis agitur“, али само уколико би се тај nasciturus и родио. Било би нелогично не заштитити интересе тога будућега човека, ако смо се већ решили дозволити да дође на свет. Што се тиче наследства тога будућега човека могло би се догодити, а и догађало се да мајка врши побачај, да би задржала наследство н. пр. када јој муж оставља наследство под условом, да не буде родила дете, иначе томе детету. Ту би се ствар могла уредити једино тако, да се овакови наследници сматрају недостојним и то предвиди у грађанским законима.

Напред наведено Радбрухово мишљење под 1/налазимо да је тачно, као што налазимо да је и Радбрухов аргумент под 2/тачан. Доленц тај други аргумент покушава побити компарацијом са неоткривеним провалама и убиствима (стр.171), али нама изгледа да је та компарација неоправдана. Релација између откривених и неоткривених убистава и провала није никако иста са оном откривених и неоткривених побачаја. Правило је, да се код убистава и провала извршиоци проналазе и кажњавају, док је код побачаја баш обратно, нарочито код побачаја за прво време зачећа.

За слободно вршење побачаја много говоре здравствени обзири према мајци. Усталом по модерним кривичним законима европским дозвола побацивања у оваковим случајевима махом следи из стања нужде. Нико и не може тражити од мајке да жртвује себе као једну израђену егзистенцију да би спасила плод као једну неизвесну, а свакако неизрађену егзистенцију. Социјални разлози, нарочито сиромаштво родитеља, такођер аподиктички говоре за слободу побачаја. Ако постоји оправдана бојазан, да родитељи неће моћи издржавати већи број деце, онда им треба пружити могућност и дозволити им, да не пређу границе рађања. У таквим дакле случајевима треба увести неку релацију између финансијалног стања родитеља и броја деце, а преко тога броја дозволити им слободно вршење побачаја.

Најзад разлози еугенетички. Код родитеља који болују од тешких болести и где постоји оправдана бојазан да ће им деца бити дегенерици треба дозволити вршење побачаја у неограниченој мери, па шта више и силити родитеље на то. При свему томе обратити пажњу и на здравље мајчино, да оно од вршења побачаја не би трпило већу штету, а у исто време ограничити принципијелно вршење побачаја на 3-4 недеље од зачећа. Ванбрачним мајкама, а евентуално и удатим женама, које су зачеле с другим човеком, а не са својим мужем, дозволити вршење побачаја у неограниченој мери под извесним условима: да побачај врши лекар у болници и 3-4 недеље од зачећа, оперативним путем. Коначно у решавању овога проблема поклањати већу пажњу и мишљењима жена, јер су оне ипак овде у већој мери заинтересоване од мушкараца, па би се можда тако једино и дошло до некога правилнога и по цело друштво најбољег решења овога проблема.

Витомир Петровић, старешина среског суда — Ораховац

ЗАКОНИТИ И ПОШТЕН ПОСЕДНИК МЕНИЦЕ

Менично право односно менична обавеза оснива се на самој меници. Без обзира каква је садржина воље странака, што претходи меничном обвезивању, *сама* меница, самостално и апстрактно од претходног споразума, оснива право и обавезу. Ван менице не постоји менично право, али и без менице не постоји менично право. Дакле, за менично правне односе од битне је важности проблем поседа менице и квалитети поседа „законити“ и „поштен“. У систему права менично право је специјална грана облигационог права. Као *lex specialis* менично право има искључиву важност за односе из области меничних облигација. Али у колико извесна питања нису нормирана меничним правом, на њих се примењује опште приватно право. Систем приватнога права чини јединство и целину. Услед специјалних закона настаје одступање од целине и јединства само у толико уколико *lex specialis derogat generalis*.

Ради везе и бољег разумевања постављеног питања потребно је да се у кратко изложи значење и правна вредност појмова „законити“ и „поштен“ поседник и то са гледишта општег приватнога права.

Законити поседник је онај, чији се посед оснива на пуноважном основу за прибављање права својине. Са гледишта пуноважног основа прибављања права својине сва права се деле у две групе: оригинална и изведена (деривативна) права. Менична права спадају у групу деривативних права. Није потребно да овде износим, иначе познату, карактеристику оригиналних права али је потребно да у кратко изнесем битне одлике изведених права. Сам термин „изведена“ права објашњава њихову битну карактеристику. То су права, која су *од пре* имала свога субјекта и која се изводе од права субјекта-претходника. Основни принцип код преноса и прибављања изведених права изражен је у познатој правној сентенцији *nemo plus iuris transfere potest, quam ipse habet*. За потпуно схватање деривативног прибављања права треба цитирати сентенцију допунити овако: правни последник стиче права у обиму права правног претходника и то само онолико претходникових права колико је стварно на њега пренето.

Пуноважни правни основ прибављања права има две стране, формалну и материјалну. Формално посматрано постоје три правна основа прибављања: правни посао, одлука надлежнога суда и закон. Овим формалним основима прибавља се само онолико права колико је правни претходник имао и колико је од тих права стварно пренето на правнога последника; овако одређен обим прибављања права чини материјалну страну правног основа прибављења. *Законити поседник је онај, који свој посед оснива на пуноважном правном основу прибављења у формалном и материјалном смислу.*

Поштен поседник је онај који је на основу објективно вероватних разлога уверен, да је власник ствари. Није довољно чисто субјективно, наивно, необразложено уверење већ мора бити уверење

основано на објективним, логички оправданим разлозима. У односу на моменат прибављења права, поштен поседник је онај, који на основу објективно вероватних разлога сматра, да је ствар прибавио пуноважним основом прибављења у формалном и материјалном смислу речи. Непоштен поседник је према томе онај, коме недостаје ово уверење или коме недостају објективни, логички оправдани разлози уверења. Непоштен поседник зна да се његов посед не оснива на пуноважном основу прибављења права или то незна, али је према познатим околностима са обичном пажњом могао доћи до сазнања, да нема пуноважни основ прибављења.

Практично правни значај појмова „поштен“ односно „непоштен“ и „законити“ односно „незаконити“ поседник јесте у томе што непоштен и незаконити поседник није власник ствари односно права, које поседује.

Од интереса је: у каквом међусобном односу стоје појмови „непоштен“ и „незаконити“ поседник. Квалитет „непоштен“ поседник одређује субјективни став поседника према егзистенцији пуноважног правног основа прибављања — одређује свест или објективну могућност свести да не постоји такав правни основ. Дакле, објективни услов квалитета „непоштен поседник“ јесте стварни недостатак пуноважног правног основа. А када за посед недостаје пуноважни правни основ, такав посед је незаконити. Значи, непоштен посед истовремено је и незаконити посед. Али није и обратно. Незаконити поседник може ипак из објективно вероватних разлога бити уверен, да постоји пуноважни правни основ прибављења; *тако, услед заблуде незаконити поседник је поштен поседник.*

До садашњим излагањем, у кратко је изложена суштина и практично правни значај појмова „поштен“ и „законити“ поседник са гледишта општег приватног права.

У меничном праву не постоји *нарочито* одређен појам законитог поседа менице односно меничног права. Међутим правна логика наводи нас на закључак да и у области меничног права *само законити посед* може да послужи као легитимација за остварење меничних права јер само законити (правни) посед може да произведе пуноважно правно дејство. У осталом, правило је, да у менично правној области важе норме општег приватног права за све односе, који нису специјално уређени меничним правом. Као и у општем приватном праву тако и у меничном праву треба да постоји пуноважни правни основ прибављења као услов законитог поседа. Као у општем приватном праву тако и у меничном праву код овог пуноважног правног основа морамо разликовати две стране, формалну и материјалну страну. Каква је садржина појма „пуноважни правни основ“ у меничном праву, да ли и у колико су за менично правно дејство потребни и формални и материјални правни основи, на то питање ће дати одговор следеће излагање.

У формалном смислу пуноважни основ прибављења јесте менично-правни посао који се зове индосамент. Дејство индосамента нормира § 13 мен. зак. који гласи: „индосаментом се преносе сва права означена у меници“. Ова формула је практични израз пра-

вила: „индосаментом се стиче законити посед менице а посредно законити посед права изражених у меници“, јер законити поседник значи имућник права изражених у меници. Што се тиче материјалне стране правног основа прибављења, да би се важност ове материјалне стране прибављења испитала и оценила, морају се одвојено посматрати два питања: а) да ли претходни поседник менице (индосант) има сва права означена у меници и б) да ли менични претходник (индосант) има законити посед саме менице као индивидуално одређене ствари.

Ад а) Индосаментом се прибављају сва права означена у меници (§ 13 мен. зак.) дакле — без обзира да ли су ова права постојала у томе обиму и у корист меничнога претходника-индосанта. Независно од постојања и обима меничних права у корист индосанта, индосатар индосаментом стиче СВА ПРАВА изражена у меници. Дакле једно коренито одступање од општег приватног права и познатог основног принципа у промету права - *peto plus iuris transfere...*, али неизбежна последица принципа апстрактности и инкорпорираности менице. Чињеница да индосант није имао меничних права на основу индосиране менице и да са гледишта опште правне логике није ни пренео никаквих права индосатару, по правилу не користи дужнику. Дужник само изузетно (§ 16 мен. зак.) може ову чињеницу истаћи као приговор под условом да је пренос менице настао „из споразума заснованог на лукавству“. Дакле само под овим условом из §-а 16 дужник може да се заштити противу менично правног потраживања индосатара који је прибавио меницу од лица које није имало меничних права на основу дотичне менице. *По правилу индосатар индосаментом стиче сва права изражена у меници без обзира на обим права индосанта. То значи, да је за пуноважни посед менице и меничног права израженог у меници потребан само индосамент као пуноважни основ прибављења у формалном смислу а да материјална страна пуноважног основа прибављења која је битна у области општег приватног права, овде не игра никакву улогу.* Сем случаја „споразума заснованог на лукавству“ менично право је индиферентно према обиму права претходника. Шта значи „споразум заснован на лукавству“ представља питање од великог практично правног значаја и питање које је у тесној вези са нашом темом. Ипак ово питање јесте разлог за једну одвојену и исцрпну студију.

Ад б) Није исти став меничног права у односу на питање: да ли менични претходник има законити посед *саме менице*. Морамо се вратити принципима и правној логици општег приватног права. Нико не може уступити што сам нема. Законити посед настаје онда ако се меница индосаментом прибави од онога, који је такође меницу поседовао на основу законитог прибављења, који је дакле такође био законити поседник менице (без обзира да ли су у меници изражена права за њега још постојала у моменту даљег индосирања). Менично право у овом питању је сагласно са општим приватним правом. Дакле у односу на посед саме менице, потребан је пуноважни правни основ прибављења *не само* у формалном већ и у материјалном

У смислу речи. Али нису исте практично правне последице „незаконитог поседа“ као у општем приватном праву. По општем приватном праву незаконити поседник ствари односно права није власник и не може вршити власничка права. Како ствар стоји код незаконитог поседа менице објасниће се анализом §-а 15 мен. зак. у следећем одељку.

Први став § 15 гласи: „ко држи меницу.... *сматра се за њеног законитог имаоца*, ако своје право утврди неиспрекиданим низом индосамената, макар да је последњи индосамент бланко....“. Овај пропис је логична последица принципа израженог § 13. Индосаментом се преносе сва права означена у меници дакле индосатар је законити поседник менице и меничних права изражених у меници. Неиспрекидан низ индосамената значи: да је сваки менични претходник важио као законити прибављач-законити поседник менице. Дакле савремени поседник менице оснива своје право на законитом поседу претходника. § 15. мен. зак. установљава правну претпоставку у корист поседника менице. Поседник менице *сматра се* као законити поседник ако је формално легитимисан неиспрекиданим низом индосамената. Сматра се — дакле, *препоставља се*, што значи може бити и противна ситуација; но ту противну ситуацију мора доказати парнични противник поседника менице.

Када постоји незаконити посед? На ово питање одговара § 15 мен. зак. став 2. „Ако је какво лице (законити поседник) лишено менице ма каквим догађајем“ т. ј. противу своје воље, сваки потоњи поседник није законити поседник менице. Ако, ипак, формално постоји неиспрекидан низ индосамената, онда је *један од индосамената лажан*, јер један законити поседник је лишен поседа менице против своје воље; привидно неиспрекидан низ индосамената стварно је испрекидан. У том случају, онај, који држи меницу није законити поседник менице у материјалном смислу речи.

Какав је практични значај оваквог „незаконитог“ поседа менице? И на то питање даје одговор § 15 став 2.): „Ако је какво лице лишено менице ма каквим догађајем (т. ј. против своје воље) ималац, који своје право утврди како је означен у предњем ставу (неиспрекиданим низом индосамената) дужан је меницу предати *само* ако ју је прибавио зломишљено или са великом немарношћу“. Тако је питање законитости поседа уплетено са питањем „поштеног“ поседа. Незаконити поседник менице дужан је предати меницу само онда ако је исту прибавио непоштено т. ј. ако је знао или је према објективно вероватним околностима могао знати чињеницу, да је један од пређашњих поседника менице противу своје воље лишен поседа менице и да је према томе формално неиспрекиданом низу индосамената, стварно испрекидан јер је индосамент онога имаоца менице који је лишен поседа против своје воље-лажан. Само као *непоштен*-овај *незаконити* поседник дужан је да преда меницу — (разуме се оном законитом поседнику који је лишен поседа против своје воље) — а макар био и незаконити ако меницу није прибавио зломишљено или са великом немарношћу, дакле ако је поштен.

није дужан да уступи меницу. Ово његово право да не уступи меницу и ако се докаже да је његов *посед незаконити у материјалном смислу* речи т. ј. да је један од пређашњих поседника менице лишен поседа против своје воље, то право практично значи, да је такав незаконити а поштен поседник менице власник свих оних права изражених у меници. Поставља се питање да ли у опште има смисла у овом случају говорити о „незаконитом“ поседу менице, када је такав поседник менице у ствари законити субјект права изражених у меници. Теоријски такав поседник је незаконит а практично он је легитимисан за власника права основана на меници баш као несумњиви законити поседник менице. Има ли менично-правне практичне вредности овај теоријски став? Појмимо од једног примера. Законити поседник менице А. лишен је поседа менице противу своје воље. Садашњи ималац менице Б прибавио је после тога догађаја меницу са привидно неиспрекиданим низом индосамената. Поседник Б. није зломишљено нити са великом немарношћу прибавио меницу дакле у смислу другог става §-а 15 мен. зак. није дужан предати меницу и легитимисан је за вршење права изражених у меници. Овај поседник Б. индосира меницу лицу В. које је непоштено у погледу чињенице: да је пређашњи законити поседник менице А. лишен менице противу своје воље. У смислу §-а 15 став 2. овај последњи поседник В. дужан је да меницу преда лишеном поседнику А. Када би ми са теориског и са практично правног гледишта занемарили чињеницу, да је средњи поседник Б. био *незаконити поседник у материјалном смислу речи*, онда се не би могла логички објаснити ситуација последњег поседника В. Ако је поседник Б. *законити поседник онда и његов правни последник В. постаје законити поседник без обзира на субјективно* — стање на свест или могућност свести о ситуацији првога поседника А. Осим тога, напред, дотакли смо се питања у каквом међусобном односу стоје појмови „незаконити“ и „непоштен“ поседник у области општег приватног права. Установили смо да је непоштени поседник истовремено и незаконит — „незаконитост“ је објективни услов за егзистенцију „непоштеног“ поседника. Овај однос постоји у меничном праву. У смислу §-а 15 мен. зак. став 2. може се говорити о непоштену поседу само тамо где постоји незаконити посед. Не може се схватити појам непоштену поседа ако се проблем апстрахује од појма „незаконити посед.“

Поштен поседник менице дефинисан је негативном методом у §-у 15 мен. зак. став 2.). Непоштен поседник је онај који зна или је са обичном пажњом могао сазнати чињеницу, да је пређашњи законити поседник менице лишен поседа противу своје воље. Субјективни услови за непоштени посед менице јесу *dolus* или *culpa lata*. О односу између појмова законити и поштен поседник менице важи исто оно што је речено о односу појмова законити и поштен посед ствари са гледишта општег приватног права. Непоштен поседник истовремено је незаконит поседник а незаконит поседник може услед заблуде бити поштен поседник. У предњем одељку видели смо да својство незаконитог поседа за себе нема практичног значаја, ако тај посед није непоштен; на

У име има практичног значаја у толико што се без појма „незаконитог поседа“ не може схватити појам непоштеног поседа али нема непосредног значаја у примени права. *Незаконити а поштен поседник менице ипак је титулар права изражених у меници.* Дакле у практичној примени права тежиште лежи на својству „непоштен поседник“, које својство у себи супсумира „незаконитост“ поседа.

Код питања о практично правном значају непоштеног поседа менице потребно је посебно објаснити однос непоштеног поседника према ранијем поседнику менице, који је против своје воље лишен поседа (§ 15 став 2.) и однос непоштеног поседника менице према меничном дужнику. Први однос јасно и непосредно нормира § 15 став 2.). Непоштени поседник менице дужан је предати меницу ранијем поседнику лишеном поседа против своје воље. На другом односу-односу између непоштеног поседника и меничног дужника - потребно је да се више задржимо. На основу §-а 15 став. 2.) мен. зак. непоштени поседник дужан је да преда меницу; то значи да он није субјект права изражених у меници. На тај начин § 15 став други индиректно нормира однос између непоштеног поседника и меничног дужника. Нешто непосредније овај однос нормира § 16 мен. зак. Одбрана потписника менице остварује се у форми приговора. Од оправданости приговора зависи да ли његова обавеза према поседнику менице постоји или не постоји. Има две врсте приговора: једни приговори су резултат правног односа *inter partes*-то су лични приговори — а други имају општу правну вредност, то су објективни приговори. Према §-у 16 менични дужник не може „наспрам имаоца истаћи приговоре који имају основа у његовим личним односима са трасантом или са којим ранијим имаоцем менице...“ Шта значи израз „наспрам имаоца“? Да ли је овако привилегисан свако који има меницу у фактичној власти или само онај који је легитимисан као законити и поштен држалац у смислу §-а 15 став 1. и 2.? § 16 мен. зак. јесте логични наставак мисли у §-у 15 и према томе јасно је, да термин „имаоца“ важи само за онога, који је *законити и поштен* у смислу §-а 16. Закључили смо у осталом, код анализе §-а 15 да незаконити и непоштен поседник није титулар права означених у меници. Менични дужник није дужан плаћати менице ономе имаоцу који нема менично право. Приговор о непоштеном поседу менице јесте према томе објективни приговор, који може сваки дужник ставити против сваког поседника менице. И без везе са §-ом 15 т. ј. само у оквиру §-а 16 дошло би се до истог закључка. Својство „непоштеног“ поседника не зависи од личних правних односа између одређених лица. Непоштен поседник јесте непоштен у опште. *Дакле својство непоштеног поседа јесте разлог за објективни приговор.*

Још непосредније нормира однос између непоштеног поседника менице и меничнога дужника § 39 став 3. мен. зак. Дужник се ослобађа обавезе ако меницу исплати поседнику, који је формално легитимисан неиспрекиданим низом индосамената (§ 15 став 1). Али, ако са знањем или услед велике немарности исплати меницу незаконитом и непоштеном поседнику (§ 15 став 2.), тада према

изричном тексту § 39 није пуноважно ослобођен своје обавезе према пређашњем законитом поседнику менице. Јасно је: *дужник је овлашћен да ускрати исплату менице на захтев незаконитог, непоштеног поседника.*

О поштенем поседнику менице осим §-а 15 став 2.) говори још и § 16 став 2. Меница је исправна која садржи битне елементе из § 1 мен. зак. Закон не признаје бланко меницу. Меница служи као основ потраживања само под условом, да садржи све прописане битне елементе. Ако приликом потписа нису постојали сви битни састојци-дакле накнадно су испуњени-то је разлог за приговор. Но овај приговор ограничава §-16 став 2. овако: „нема места (приговору) противу поштеног имаоца; а противу кога другога *само онда*, ако онај који чини приговор, докаже да је меница накнадно испуњена противно учињеном споразуму...“. Противу поштеног поседника нема места приговору, то је јасно и доследно принципу израженом у §-у 15 став 2., јер поштен поседник који се легитимише формално неискриваним низом индосамената (§ 15 став 1.), *увек* је титулар права означених у меници. Против другога поседника има места приговору само онда ако се докаже да је меница накнадно испуњена противно учињеном споразуму. Тај други поседник то је разуме се антипод поштенем поседнику то је *непоштен поседник*. Дакле према непоштенем поседнику има места приговору *само онда*, ако се докаже да је меница испуњена противно учињеном споразуму. Намеће се питање на коју чињеницу се односи појам „непоштен“ поседника у смислу §-а 16 став 2.? Да ли је дотични поседник непоштен у односу на сам чин поседовања менице (§ 15 став 2.) или је непоштен у односу на чињеницу испуњења менице противно споразуму. Када уочимо, да је приговор из § 16 став 2. противу непоштеног поседника *условљен са речима „само онда....“* јасно је да се не тиче онога поседника који је *непоштен у односу на саму чињеницу прибављања односно поседовања менице*. Ако је поседник непоштен у односу на прибављење односно поседовање менице, тада приговор противу њега није условљен никаквим „само онда“, тада дужнику није у опште потребно да ставља приговор о томе, да је меница противном споразуму испуњена, јер такав непоштен поседник већ у смислу §-а 15. 16. и 39. мен. зак. није у опште легитимисан као субјекат права изражених у меници. Евидентно је дакле да се појам „непоштен“ у смислу §-а 16 мен. зак. не односи на чињеницу прибављења односно поседовања менице већ на чињеницу испуњења менице противном споразуму. Шта значи израз „противном споразуму“, преставља питање од великог практичног значаја и питање које је иначе у пракси и теорији различито решавано, но то не спада у оквир овога чланка, ма да је у тесној вези са његовом темом.

WWW.UNIJ.BG.RS
СУДСКА ПРАКСА

И ако је забрана тражена и одобрена пре криптичног периода од шездесет дана из § 11. Стечајног закона, поверилац није стекао различно право, ако није извршен и попис дужникове имовине по шој забрани. (Одлука Опште седнице Касационог суда од 22. јуна 1935. г. Рев. бр. 607/2).

Решењем Београдског трговачког суда стечајна маса М. В. упућена је на грађанску парницу противу фирме А. Г. да тим путем докаже да фирма нема различно право за своје потраживање према стечишној маси. Управитељ стеч. масе у тужби својој навео је, да тужена фирма своје различно право заснива на решењу средског суда, којим је одобрена забрана за обезбеду фирминог потраживања али како ова забрана није и удејствована све до отвореног стечаја дужнику М. В. то не признаје заложно право туженој фирми. Зато је тражио пресуду, да фирма нема различно право за своје потраживање, јер се различна права стичу тек извршењем решења о одобреној забрани а не самим доношењем решења. Тужена фирма навела је да се суд у овом случају има искључиво да придржава прописа § 381. грађ. суд. пост. у смислу чл. 7. Уводног закона за Стечајни закон. Окружни суд за град Београд пресудом од 12.-X.-1934. г. По 1527/5 одбио је тужилачку страну од тражења са следећих разлога:

По § 381. грађ. суд. пост. право залоге на имање, поверилац има, ако парницу добије, од оног дана, од кога је захтевао обезбеђење. Према овом законском пропису тужена фирма стекла је заложно право на покретност дужника још 2.-II.-1932. г. јер је тога дана и одобрена забрана на покретност дужника М. В. По § 11. ст. III Стеч. закона и различна права или обезбеђења, стечена у времену последњих шездесет дана пре отварања стечаја престају важити услед отварања стечаја. Како је пак дужнику М. В. стечај отворен 12.-IV.-1932. г. а забрана на његову покретност одобрена 2. фебруара исте године, то је и заложно право тужене фирме постало пре критичног периода од шездесет дана, па се с тога има и сматрати, да различно право тужене фирме за обезбеду њеног потраживања остаје и даље у важности и после отварања стечаја над имовином дужника. Апелациони суд у Београду одобрио је ову пресуду. Касациони суд примедбама свога II одељења од 11. маја 1935. г. Рев. 607 поништио је пресуду Апелационог суда са разлога, што је Апелациони суд, решавајући о различном праву тужене стране, пропустио да исто цени с погледом и на пропис § 469. грађ. суд. пост. у вези § 381. истог закона, по коме пописано имање за извршење пресуде постаје закона залога повериоца, за чији је рачун пописано, тек од дана извршеног пописа.

Апелациони суд није усвојио ове примедбе, већ је у писму своме од 20. маја 1935. г. Рбр. 2124 до следеће противразлоге:

„Београдски апелациони суд налази, да се у конкретном случају питање Заложног права фирме с погледом на § 11. од III у вези § 47. Стечајног закона, не може ценити по § 469. гр. с. п., већ једино и искључиво по одредби § 381. истог закона, по којој поверилац стиче заложно право на имање дужника од оног дана, кога је захтевао обезбеђење. То своје гледиште апелациони суд заснива на томе, што су наређења §§ 381. и 469. г. с. п., с обзиром на време стицања заложна права, два потпуно посебна прописа, припадајући различним материјама, законика о пост. у грађ. парницама. Тако, док се § 381. г. с. п. налази у глави XIV г. с. п. која говори о *срешштвима обезбеђења*, дотле се § 469. г. с. п. налази у глави XVIII која говори о *извршењу пресуде*. Између ова два прописа у погледу стицања залоге постоји очита разлика. При извршењу пресуде имање дужниково постаје индивидуално одређено и као такво, залога повериочева у смислу § 469. г. с. п. тек приликом извршеног пописа од стране извршне власти у смислу § 466. г. с. п. При тражењу обезбеђења имање дужниково постаје одређено доношењем саме одлуке о одобреном обезбеђењу, без обзира на то, што попис имања у овом случају, као један административни акт, није и формално извршен. Ово се поткрепљује и чињеницом, што поверилац одобреним обезбеђењем стиче и правни основ заложног права према § 306. грађ. зак. С обзиром на наведено, тужена фирма стекла је заложно право на дан 2.-II.-1932. г., кога је дана, по њеном тражењу, а на основу извршне пресуде избраног суда Љубљанске берзе одобрена забрана решењем Средског суда за град Београд Бр. 9766/32. Па како је поменута забрана одобрена пре критичног периода од 60 дана, предвиђеног у § 11. од III. стеч. зак., то је онда раније стечено заложно право тужене фирме за

обезбеду њеног потраживања остао и даље у важности и после отварања стечаја над имовином дужника М. В. с обзиром на § 11. од III у вези § 47. стеч. зак.“
Касациони суд у својој општој седници од 22.-VI.-1935. г. Рев. Бр. 607/2. усвојио је примедбе свога одељења а ове противразлоге одбацио.

Усвајајући наведене примедбе свога II већа Општа седница Касационог суда стала је на гледиште, да се различно право тужене стране у овоме спору, као повериоца, има ценити с обзиром на §§ 381. и 469. старог грађанског судског поступка. Налазимо да овде не може доћи до примене § 469. поменутог Закона, јер је у њему реч о попису ради извршења судске пресуде или решења и њиме се одређује ранг залози, стеченој таквим пописом, док је овде у питању заложни поверилац по забрани, т. ј. поверилац, који је за обезбеђење своје тражбине тражио код суда забрану на дужникову покретност и суд исту одобрио али извршила власт по томе решењу о забрани није извршила попис дужникове имовине. Да ли је такав поверилац и од кога момента стекао различно право на имовини дужниковој с обзиром на § 11. Стец. зак., по коме „разлучна права, стечена тек извршењем ради намирења или обезбеђења у времену последњих шездесет дана пре отварања стечаја, изузев... престају важити услед отварања стечаја“?

Не можемо се сложити са гледиштем Апелационог суда у његовим противразлозима, по коме код тражења обезбеђења „имање дужниково постаје определено доношењем саме одлуке о одобреном обезбеђењу, без обзира на то, што попис имања, као један административни акт, није и формално извршен“. Доношењем судске одлуке, којом се одобрава тражена забрана, поверилац стиче само правни основ (titulus) из § 306. грађ. Зак. за стицање залог али не и саму залогу. Да би стекао и саму залогу нужно је, да извршна власт по тој судској одлуци изврши попис дужникове покретности, на коју је одобрена забрана. То се види из § 307. грађ. Зак., по коме је покретна ствар у залози „кад је управо предана већ“, т. ј. кад је предана у руке повериоцу, односно у његову државину. Наравно, да овде не може бити говора о правој државини, већ о детенцији, пошто поверилац zaloжену ствар не држи као своју, већ у туђе име, у име дужниково, као сопственика ствари. Код забране, као принудне залог, предаја zaloжене ствари врши се пописом од стране извршне власти и предајом исте одређеном староцу. Тек од тога момента је дужникова имовина, на коју је тражена забрана, конкретизирана, индивидуално одређена. Тек сада може доћи до примене § 381. грађ. суд. пост. по коме, право залог на имање дужниково, поверилац има, ако партиципу добије, од оног дана, кога је захтевано обезбеђење. Пописом се, дакле стиче залог а само право залог добија повратно дејство, т. ј. од дана тражења забране код суда. Све до извршења пописа поверилац, и ако је од суда добио одлуку, којом се одобрава забрана на покретност дужникову, остаје хирограферни. Често пута ће се десити, да извршна власт не изврши попис по забрани ни до дана отварања стечаја над имовином дужниковом, те поверилац остане без залог, као што је у овом конкретном случају, који је био предмет расправе у Општој седници Касационог суда. Њему у том случају остаје једино регрес према одговорном извршном органу, ако је овај намерно или из небрежња пропустио да изврши попис али свој положај у односу према осталим стечајним повериоцима не може побољшати, јер ће се сматрати као прост хирограферни поверилац.

Нема месша примени § 477. грађ. зак. у погледу законског дела наслеђа код уговора о наслеђу, где се наследник обавезује на извесну накнаду за примљено наслеђе. (Одлука опште седнице Касационог суда од 22. јуна 1935. г. Рев. бр. 270/2).

Тужиља Рада навела је, да је уговором, закљученим између њеног оца пок. Ђорђа с једне и тужених Саве и Јелене с друге стране окрњен њен законски део наслеђа, јер је њен отац, пок. Ђорђе тим уговором после своје смрти све своје имање оставио у наслеђе уговорачима Сави и Јелени, као неродницима. Она пак, као рођена кћи Ђорђевога није добила ништа у наслеђе. Зато тужи Саву и Јелену и моли суд да пресуди, да поменути уговор нема важности, у колико се њиме крњи њен законски део наслеђа т. ј. до половине целокупног имања пок. Ђорђа. Тужени су оспорили тужбено тражење са разлога, што је пок. Ђорђе своје имање оставио њима као накнаду за труд и рад према

уговорачу Ђорђу, те да према томе нема места примени § 477. грађ. зак. у погледу закона дела наслеђа тужиљина.

Окружни суд у Неготину пресудом од 30.-VIII.-1934. год. По-213/4 огласио је спорни уговор за неважећи у погледу једне половине имања, изложеног у истом уговору, која половина има припасти у натури тужиљи Ради. Суд је нашао да је пок. Ђорђе са тужеником Савом и његовом женом Јеленом, закључио уговор о заједници живота и уговор о наслеђу — § 425. грађ. зак., јер је тим уговором учинио распоред са својим имањем на случај смрти и тим уговором својој јединој кћери — тужиљи Ради — није оставио ништа од своје имовине, чиме је окриво њен закони део наслеђа, који јој штити § 477. грађ. зак. Апелациони суд у Београду одобрио је ову пресуду.

Касациони суд примедбама свог II одељења од 8. марта 1935. г. Рев. бр. 270/1/35 г. позиштио је пресуду Апелационог суда са следећих разлога:

„Погрешно првостепени, па са њим и Апелациони суд налази, да је уговором, закљученим између пок. Ђорђа и његове жене Јоване с једне и Саве с друге стране, повређен пропис § 477. грађ. зак., јер овај уговор нема карактер каквог тестаментa — завештања за случај смрти, нити је то уговор о узајамном наслеђивању, већ је обичан теретни уговор, по коме су обе стране примиле на себе извесне обавезе т. ј. уговориле да Сава са својом женом Јеленом слуша и поштује пок. Ђорђа и његову жену Јовану, да их у старости и болести надгледа и т. д. а у накнаду за све ове чинидбе, да уговорач Ђорђе уступи своје имање и то тек после своје смрти. Према томе, важност овог уговора има се ценити по општим одредбама о уговорима, због чега примени § 477. грађ. Зак. нема места у овом случају“.

Апелациони суд није усвојио ове примедбе, већ је у акту Р.Бр. 1315. од 25.-III. 1935. г. дао следеће противразлоге:

„Уговор, потврђен од стране неспорних дела судије у Неготину под Бр. 7061. Вп.Бр. 38. од 17.-III. 1927. г. којим Ђорђе после своје смрти оставља саговорачима Сави и Јелени целокупно своје имање у својину и наслеђе с тим, да ови њега и његову жену за живота поштују и чувају а после смрти пристojно их сахране и подуше им даду, садржи у себи све елементе једног уговорног завештања на случај смрти — § 425. грађ. зак. У њему је јасно изражена жеља и воља тестаторова, да, у случају своје смрти и жене му, све своје имање уступи у наслеђе туженима. Јер, прописујући наређење из § 425. грађ. зак. законодавац је имао у виду форму оваквих уговора а што се тиче садржине, постоји наређење § 394. пом. зак., у коме је он изрично предвидео начин и ред наслеђивања, истичући на првом месту, поред номинативно побројаних, и уговорно наслеђивање. Па кад је де сијус у спорном уговору учинио распоред са својим имањем на случај смрти, онда се исти, по својој форми, има сматрати као и свака тестаментална изјава. Што се у овом случају завештање чини као награда за рад и звање завештаоца и његове жене, не одузима уговору карактер уговора на случај смрти, пошто сам мотив о овоме, зашто се даје, није ту од пресудног значаја, већ како се даје нешто, што има да се реализује у корист титулара, после смрти уговорача — завештаоца, као што овакав мотив тестатора не би ни тестаменту променио правну природу таквог акта — тестаментa, као последње воље тестатора. Према томе, овде је битна чињеница, да је уговорач, пок. Ђорђе целокупно своје имање оставио у наслеђе туженима и да својој јединој кћери — тужиљи Ради — као своме директном потомку, овим завештањем није оставио ништа, и ако је она законска наследница свога оца у смислу § 400. грађ. зак., која по § 477. грађ. зак. има право на закони део наслеђа а који јој је оваквим уговором окрњен.“

Касациони суд у својој општој седници од 22.-VI.-1935 г. Рев. бр. 270/2 усвојио је примедбе свога II одељења а ове противразлоге Апелационог суда одбацио.

У овом је смислу одлука опште седнице Касационог суда од 29.-XI.-1934. г. Рев. 944.

Т. Ивановић

секретар Касационог суда у Београду.

Један случај самовлашћа

Кривични Законик предвиђа кривично дело самовлашћа у § 383. и каже текстуелно: „Ко самовласно себи прибавља какво своје имовинско право, казниће

се затвором до три месеца или новчано до 3000.-дин.“ То је у ствари теоријска дефиниција самовлашћа, која је као таква унета у Кривични Законик.

Кривично дело самовлашће је, дакле, према горњој дефиницији такво дело, које се састоји у самовласном прибављању извесног имов. права од неког лица, које сматра да је лишено свога имов. права. То самовласно прибављање свога имовинског права је карактерни знак самога дела, који га одликује као дело *suū generis*, а за разлику од других кривичних дела, законом предвиђених и кажњивих.

Самовлашће као кривично дело се јавља у најразличитијим облицима, и то је, ваљда, једино кривично дело у коме ни један случај истог није индентичан са другим. Значи: да самовлашће као крив. дело такве је природе у коме би се ради анализасања самога дела морало ићи од случаја до случаја, да би се, на тај начин, могао разумети прави смисао самога дела, јер се као што напоменусмо, манифестује у најразличитијим видовима.

Један такав случај, који се врло ретко јавља и може јавити пред очима нам је, а који нас је навео да се осврнемо на дело самовлашћа. На име пред једним среским судом пресуђен је један случај самовлашћа, који на први поглед, површно гледан, не изгледа ни мало компликован и баш због тога може довести човека до погрешног решења. Реч је у овоме: Неки Х. прола свој чамац У. Приликом предаје чамца У. овај му, на име куповне цене, плати извесну своту новца с тим да му касније, кроз најкраће време, исплати и остатак цене. Како Х. није у речено време измирен у остатку куповне цене, он-Х. је сматрао да је уговор о купо-продаји пом. чамца између њега и У. раскинут и једног дана дошао је на Саву, на место где је У. везивао чамац помоћу ланца на катанац за обалу и разбио катанац, отеравши, том приликом, чамац на друго место. Сазнав за ово У. дође на место, где је Х. дотерао чамац, узме га и врати га на место где га је до узимања од стране Х. држао. На то Х. подигне крив. пријаву против У. оптужујући га, да је према њему учинио У. дело самовлашћа, и да се као супсидијарни тужилац придружује крив. поступању.

Приликом расправљања овога случаја, суд је стао на гледиште, да, у овом случају, не може бити речи о самовлашћу у радњи У., пошто се и сам Х. налази у делу самовлашћа. Одмах да напоменемо, да се са оваквим резонаовањем потпуно слажемо. Јер, по мишљењу суда, које је сасвим тачно и исправно, онај ко се и сам налази у делу самовлашћа, не може се позивати да је од стране неког лица повређен у своме имовинском праву т. ј. да је лишен извесне имовине, до које је и сам дошао истим начином. Да би, дакле, било места позивања извесних лица на суд, као институцију која је позвана да путем закона спречава остваривање имов. права самовласним путем и да лица, која та права вређају (и, самим тим, посредно или непосредно, вређају правни поредак)-кажњава, гарантујући на тај начин имаоцу мирно уживање истих права,-од тих се лица, која се позивају на суд, тражи, да се и сама покоравају законским нормама, те да би њиховом тражењу било места. И чим овога има долази санкција суда у одмеравању казне.

Све је ово речено и важи у случају ако имамо дело самовлашћа с једне стране т. ј. са стране лица које вређа једну законску норму, у којој је такво дело оквалификовано као законом забрањено и кажњиво кривично дело.

Но § 383 не даје нам решење горњег примера: ако би се и друга страна, која се позива на учињено дело самовлашћа од противне стране, и сама налазила у томе делу? У таквој ситуацији могли бисмо се помоћи, ако се обазремо на односне прописе. Тако § 3 ст. 1 крив. зак. каже, да ће се Кривични Законик применити на свакога ко учини у Краљевини Југославији кривично дело, јер по § 21 истог закона *ignorantia legis* poscet (у случају да је буде и да је има), сем у случају заблуде из §§ 19 и 20, неурачуљивости-§ 22 нужне одбране-§ 24 или у случају стања нужде-25 крив. зак.

Ако се пак § 3 крив. зак. доведе у везу са § 274 крив. суд. поступка, који говори о слободном судијском уверењу, онда би по томе излазило, да суд по слободном уверењу цени кривицу једне и друге стране у конкретном случају и да по оцени доказа утврди величину кривице једне и друге стране. На тај начин, од оцене суда, с обзиром на изнете доказе одн. прикупљени доказни материјал у сваком случају понаособ и резултира изрек суда: има ли кривице једне или обеју страна.

Но ми смо за решење, које смо напред изнели, јер нам изгледа логичније и за које сматрамо да више одговара слову закона, а на име: у случају да једно лице тражи интервенцију суда, ради заштите неког свог угроженог имовинског

права, које му је на самовласан начин одузето из својине а уз то се и само налази у делу самовлашћа у погледу односног имов. добра према лицу, које га је лишило тог права, остварујући тим начином неко своје имов. право, не може се то лице позивати на заштиту свог права, када и оно само чини истоветно дело, пошто је и само тим путем самовласно прибавило и остварило то право чију заштиту од суда захтева и тако проузроковало да му се на самовлашће самовлашћем одговори. У том случају не суд одбацити пресудом кривичну пријаву, а прив. учесника упутиће на грађ. парницу, да тим путем тражи накнаду штете, ако налази да је има т. ј. да му је од стране У. таква штета учињена услед неизвршења уговора.

Љубомир Н. Милојковић
суд. приправник — Земун.

Један случај примене специјалног закона у стечају или законска привилегија Државне Хипотекарне Банке.

По предмету стечајне масе М. П. трг. из Београда Државна Хипотекарна Банка актом својим Бр. 54539/33 тражила је од Трговачког Суда у Београду да опозове своју одлуку М. Бр. 844/33. г., која је донета одмах после отварања стечаја, а по којој је наређено да све приходе од дужниковог непокретног имања, оптерећеног њеном интабулацијом, има прибирати управитељ стечаја а не Државна Хипотекарна Банка. Ово своје тражење засновала је на члану 62. зак. о уређењу Управе Фондова и §. 11. у в. §. 47. стечајног закона.

За овим је Трговачки Суд решењем својим М. Бр. 9903/33. одбио Државну Хипотекарну Банку од тражења да она и даље прибира приходе од имања стеч. дужника и те приходе према горњој одлуци суда има прибирати управитељ стечаја од дана отварања па до окончања стечаја.

Али по благовремено изјављеном рекурсу Државне Хипотекарне Банке Апелациони Суд решењем својим Бр. 10081/33 поништио је горње решење Трговачког Суда са разлога:

„По чл. 54. закона о уређењу Управе Фондова, Државна Хипотекарна Банка има права да од свог неуредног дужника одузме управу над заложеним имањем. Међутим према чл. 62. истог закона имање дужника који падне под стечај, а на којем постоји интабулација банчина, не улази у стеч. масу нити се на њега односе прописи закона о стечају, него се расправљају по одредбама овога закона. Како пак ови прописи о уређењу Управе Фондова нису изрично дерогирани законом о стечају, они онда то нису ни по томе, што је он специјалан закон, те се према томе за конкретан случај имају применити његови прописи а не прописи закона о стечају, као општег закона. Према томе суд није могао својим ожалбеним решењем одузети право Држ. Хип. Банци прибирања прихода са имовине стеч. дужника и истим пренети то право на управитеља стечаја, пошто је Држ. Хип. Банка овлашћена по напред цитираним законским прописима свога закона о уређењу као специјалног закона, да сама врши прибирање прихода ради намирења свога потраживања до висине истог, па чак и да имање свога дужника који падне под стечај изложи продаји, с тим да више од добивене суме пошаље суду — чл. 62 од. 2. закона о уређењу Управе Фондова.“

На ово решење Апелационог Суда изјавио је рекурс управитељ стечаја па је Касациони Суд решењем својим од 30.XI, 1933. г. Бр. 8435 оснажио исто решење Апелационог Суда.

Потом је Трговачки Суд по примедбама Апелационог Суда донео своје решење М. Бр. 13518/33. г. којим је одобрио да приходе — кирију од имања стеч. дужника М. П. трг. оvd. на коме постоји интабулација Државне Хипот. Банке, има прибирати Држ. Хип. Банка и за време трајања стеч. поступка. Ово своје решење базирао је на разлозима поменутих у решењу Апелационог Суда и на прописима чл. 54. и 62. зак. о уређ. Управе Фондова.

На ово решење Трговачког Суда изјавио је рекурс управитељ стечаја на Београдски Апелациони Суд. Исти је рекурс одбио као неоснован а нападнуто решење потврдио својим закључком од 23. III, 1934. г. Пл. 11/34. са разлога:

„Не стоји разлог наведен у рекурсу управитеља стечаја: да је Држ. Хип. Банка дужна прво да изложи продаји интабулисано имање за наплату свога потраживања сходно наређењу чл. 62. закона о уређ. Управе Фондова, па да тек у случају да из постигнуте продајне цене своје потраживање у целости не може да намири има права према чл. 54. зак. о уређ. Управе Фондова да прибира

приходе са интабулисаног имања док своје потраживање не наплати, — пошто је Држ. Хип. Банка чл. 54. зак. о уређ. Управе Фондова овлашћена да од неуредног дужника у свако доба одузме управу над интабулисаним имањем и да сама прибира приходе са истога, па према томе и у стечају, без обзира кад ће се продаја извршити, дакле ипак како је овај суд већ раније објаснио у свом решењу Бр. 10081/33. г. које је Касациони суд решењем својим Бр. 8435/33. г. оснажио.*

У овом случају цертифициран је познати принцип: *lex specialis derogat legi generali* т. ј. специјални закон о уређењу Управе Фондова дерогирао је стечајни закон, као општи закон, а уједно је тиме утврђено и законско право Државне Хипотекарне Банке, да и у стечају прикупља приходе са непокретног имања прездуженог оптерећеног њеном интабулацијом, а што је по стеч. закону у другим случајевима једино властан да чини управитељ стечаја.

Мих. Стевановић
суд. приправник.

ПРИКАЗИ

Коментар Грађанског Парничног Поступка од Др. Георга Нојмана, Друга књига. Превод од Др. Саве Греговића, адвоката, Београд 1935.

После прве књиге овога значајнога коментара, у преводу г. Др. Греговића, коју смо овде раније приказали (в. *Бранич*, свеска за фебруар 1935), благодарећи напорима преводиоца, недавно је изашла из штампе и друга књига истога дела. Ова књига обухвата део од поступка пред зборним судовима првога степена, па до краја (§§ 321-696). Ради боље прегледности материјала и лакшег руковања са књигом, поред таблице које показују стране ове и прве књиге, на којима се излазе поједини параграфи нашега гр. п. п., додата је и таблица аустријског процесног законодавства (Јурисдикционе норме и закона о гр. п. п.), са одговарајућим параграфима нашега закона о гр. п. п. А да би се пак, према намери и жељи преводиоца, наши правници ови читаоци упознали са њиховом садржином, преведени су они параграфи пом. аустријских закона, које наш законодавац није усвојио односно од којих је одступио. Даље су, заједно — на једном месту и по реду параграфу нашега гр. п. п., приказани и мотиви Министарства правде и образложења којима је оно оправдало и објаснило одступања нашег гр. п. п. од оних одредаба аустријског гр. п. п., које је наш законодавац у основи прихватио. На та одступања указивано је и у току излагања код одговарајућих параграфа. Жеља је преводиоца била, да читаоцима на тај начин, пружи бољи преглед при испитивању интенција, којима се је Министарство правде руководило у своме раду, рецепцији појединих одредаба аустријских процесних закона. Ово је све заиста било умесно, јер је тиме преведено дело учињено интересантнијим и још кориснијим.

Г. Др. Греговић се је — то се и на први поглед опажа — користио примедбама, које су му поводом издања прве књиге учињене, и зато ова књига, рекли бисмо, претставља један напредак према првој, чак и у редакцијско-техничком погледу. Иначе, ова се друга књига истиче према оној, коју смо раније овде приказали, и самом важношћу њене садржине. Она управо обухвата онај део прописа гр. п. п., у коме лежи цела проблематика грађанскога правосуђа, т. ј. где се стичу сва она многобројна процесна правна питања, која чине суштину судског поступања у решавању грађанских спорова и изрицању правде. Докле је садржина прве књиге ипак општијег карактера и, ако се тако може рећи, има више доктринарно теоријски значај. Прва се књига најме више тиче основних процесно-правних института, него саме динамике грађанскога парничења. Наравно да обе књиге, и по форми и по њиховој садржини, претстављају у ствари једну нераздвојну логичну и практичну целину, те се једна без друге неби дале замислити.

Са овим је дакле наша правна литература коначно обogaћена капиталним делом једнога великог и признатог ауторитета и управо једнога од стварних творца нашега новог грађанског парничног поступка односно његовог изворника. У овоме ће делу, као што смо то већ и раније рекли, ваши правници моћи

увек да нају потребан и нужан ослонац за свој рад, при тумачењу и примени новoga гр. п. п. А данас пак нашим правницима и нашој судској пракси, која у томе погледу већ почиње да стаје на своје сопствене ноге, не могу више бити од довољне користи сва она дела, која су им могла корисно послужити у првим данима примене новoga поступка. Сада су нашој судској пракси и нашим правницима, од којих многи не пуштају из руку нови гр. п. п., као неки молитвеник, заиста потребни новији, систематскији и дубљи извори сазнања, који ће им својом садржином омогућити да проникну и правилно схвате унутарњи и прави смисао великога броја његових одредаба, које само у дужој практичној примени могу доћи до потпунога изражаја. А један такав неисцрпан извор биће и ово класично дело пок. Др. Нојмана, за који успели превод дугујемо захвалност г. Др. Греговићу.

Један врло обиман и марљиво израђени стварни регистар, олакшаће употребу и тиме повећати практичну вредност ове као и оне прве књиге.

Др. Адам П. Лазаревић
судија ср. суда за град Београд.

Др. Боривоје Пешровић: „Проблем акцесорне природе саучешћа у науци кривичног права са обзиром на бипартитни (дводеобни) и трипартитни (тродеобни) систем у овој“. — Докторска теза. — Београд 1935 године.

Трипартитно учење унело је као главну иновацију у науку кривичног права схватање кривца као самосталног правног бића и издвајање због овога свих субјективних елемената из појма кривичног дела, тако да је оно остало чисто објективно. Новост је била из области правне систематике и догматике и изазвала је знатан преокрет у кривичном праву. Сprovedено доследно кроз цео систем ово учење је довело до нових решења баш код најсложенијих проблема и то конструкцијама колико у складу са логиком толико исто и са позитивним законодавством.

У материји саучешћа и код последица које проистичу из његове акцесорне природе, издвајањем материје кривца из појма кривичног дела постигнуто је да се логички без тешкоћа решавају питања до чијег се решења у бипартицији долазило тек уз помоћ фикција или логичког натезања. Као што је познато проблем акцесорне природе саучешћа састоји се у томе што кривцу саучеснику не одговара једна форма кривичног дела, као што одговара кривцу свршеног и покушаног дела. Кривац саучесник одговара у ствари за туђе кривично дело ако и у колико оно постоји. У вези са овим појављује се читав низ питања као на пр. шта ће бити ако је извршилац кривичног дела неподобан за урачуљивост а саучесник није; ако су се код извршиоца стекле посебне личне отежане и олакшавне околности а код саучесника не или обратно; какво дејство има драговољни одустанак од покушаја на страни извршиоца према кривцу саучеснику; дејство прекорачења нужне одбране у афектном стању од стране извршиоца према саучеснику. Сва ова питања добијају у трипартицији своје складно и логично решење и њена највећа вредност баш и лежи у овом значају за практична питања.

У Србији као да то није било довољно познато, у осталим крајевима наше земље где се ћирилица не чита, још мање. Трипартиција је олако схваћена као једна фина логичка операција, али скоро сколастичка, која има значаја у погледу систематизације или практичних последица нема; као иновација која би се састојала „само у терминолошком разликовању основних кривичноправних појмова“. Међутим „она има свог дубоког корена у свим консеквенцама које потичу из идеја трипартиције, а то се нарочито јасно запажа код схватања кривичног дела од стране бипартиције и консеквенца овог схватања код одговорности кривца саучесника“ — како вели писац ст. 61.

Судбина трипартиције ни у иностранству није била боља јер оно што је у њој основно није било схваћено, па због тога ни прихваћено¹⁾. Истина је да данас велики број француских, италијанских па чак и немачких писаца има уџбенике са

¹⁾ Колико је ово учење било рђаво схваћено у иностранству најбоље сведочи то што Ферри и Ланза претендују у неку руку ту на првенство и ако је сасвим јасно да они са трипартицијом као правно систематизаторским и догматичким правцем немају никакве везе; и што је в. Лист сматрао оснивача трипартиције Живановића својим једномишљеником и ако је цела ова теорија заснована баш на рушењу Лист-а.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

засебним одељком посвећеним кривцу, али остављају вазда у појму кривичног дела субјективне елементе, докле оно у трипартицији мора да буде чисто објективно. То несумњиво доказује да суштина није схваћена и да је усвојена само форма без свих оних важних последица које са усвајањем читавог система долазе. Оноко исто као што је Ферри²⁾ одбацио да призна позитивистима оне који су унели појам кривца у општи део и природне факторе у главу о помонним наукама, а остављајући све остало по старом, правили неку врсту *mixage de concépance* између старог и новог, тако се исто не може узети да су ови страни писци трипартисти. Према томе је тврђење писца (ст. 23) да је у француској науци владајући систем трипартиција, и закључак „да је трипартиција данас владајући систем у науци кривичног права дакле и једини“ у несагласности са стањем науке како је баш писац изложио.³⁾

Кратко речено трипартиција је свуда позната али у потпуности није прихваћена нигде. Разлог је у томе што бипартитно учење, које несумњиво заостаје за њим, представља више једну грешку у односу на логику него на кривично право. Полазећи од једне погрешне поставке (субјективно-објективни појам кривичног дела), које не може да се ослободи, ова теорија да би дошла до разумних и прихватљивих закључака жртвује правило логике при закључивању. Њени коначни закључци и решења су најчешће иста као у трипартицији, само се до њих долази после једног логичког скока. Они су исти са трипартичним али нелогично изведени. То је несавршено и скроз нетачно логицирање да би се пошавши од неисправних поставки дошло до исправних и практички прихватљивих закључака.⁴⁾ То се најбоље види на овом примеру: трипартиција схвата дело објективно-субјективно и у појам истог уноси и елементе кривца. Због тога би саучешће требало да буде двоструко акцесорно и да само онда постоји ако постоји и кривично дело и кривац извршилац, јер кривац у бипартицији улази у појам кривичног дела и кад њега нема неби требало да има ни кривичног дела, према томе ако неби постојало и једно друго саучесник логички не би могао да одговара. Но присталице бипартиције су избегле ту логичку консеквенцу прибегавши „апсурдним и противзаконитим конструкцијама“, (као писац на стр. 67 вели), али је кажњавање саучесника задржано вазда и за случај да извршилац није урачуњљив (на који начин види стр. 89 овог дела), што је за праксу једино важно. То је исто урађено и код посебних личних олакшавних и отежавних околности (в. стр. 107), и у осталим случајевима (в. стр. 108, 110, 114, 117). Те теорије јесу „конфузне“ али баш због тога да практичне последице не би биле „апсурдне“. Ово је требало нарочито истаћи, јер местимице изгледа да писац оно што је требало да изађе као последица погрешне основе поставке бипартиције (н. пр. некажњивост саучесника), оглашује као стварну последицу. То истицање објаснило би у исто време због чега се показало тако мало журбе да се трипартиција прими у целини са свим консеквенцама.

Због свега овога писац је у погледу избора предмета за своју дисертацију био необично добре среће. Он је узео материју која је у тесној вези са теоријом а у исто време у највећој мери интересује праксу и у стању је да претстави сав значај трипартиције до сада недовољно схваћеног, и покаже сву његову вредност за правилно вршење праксе. Предмет је (осим радова Др. Т. Живановића) као што сам писац примећује мало обрађиван. Сам рад по својој природи представља више једну систематизацију познатог него изналажење новог. У границама једног удбеника, па чак и једног специјалног дела које се неби само овим питањем бавило, немогуће је посветити довољно места свим последицама које трипартиција има у односу на саучешће и свим разликама у том погледу према бипартицији, нити је у таквим делима могуће због системе дела, све то дати на једном месту скупљено. Овде је то учињено. Писац је књигу поделио на четири одељка: 1) о појму кривичног дела с обзиром на оба система. Део потребан али свакако не у овом обиму у коме је без тешње везе са предметом унет. (Он заузима 61 страну од 123 колико их свега има). Он више сведочи о пишевом познавању

²⁾ Социологије крим. р. 25 Париз 1893.

³⁾ Јер и ако би се и ово схватило као трипартиција онда је ње било још код Ортолана који исто тако има главу о кривцу (стр. 29 овог дела).

⁴⁾ Писац је то и сам приметио (с. 6 и 33) и напоменуо да је грешка бипартиције више што пада у контрадикцију са системом него што има рђава коначна решења.

материје него што претставља једну стварну потребу (на пр. излагање шта поједини писци сматрају основним елементом кривичног дела и на који начин схватају радњу, излагања о природном кривичном делу — стр. 20 до 22 и 29 —, излагање учења Лајзиног — стр. 40 и 41 — и т. д. могла су без штете по ствар да отпадне. — 2) О акцесорној природи саучешћа, — 3) Консеквенце акцесорне природе саучешћа с обзиром на оба система. — 4) Општи поглед на саучешће с обзиром на ове системе.

У излагању писац, свестан да заступа једну теорију несумњиво савршенију од бипартидне, чини то са много убеђења и жара. Он је готов да се за њу бори а у борби не штеди противнике и врло често њихове теорије назива апсурдним и конфузним. Убеђен у учење које заступа он одлучно одбацује противничке „неуспеле апсурдне конструкције недопуштене у научном разматрању“ (стр. 7.) а говорећи о Видал-у вели (стр. 20) „према томе и он спада у кристалне бипартиције и дели судбину њених идеја, као и сви остали писци који акцептирају, било свесно било несвесно идеје овога правца..... који је као што ћемо доцније видети пун контрадикција и нелогичности“ — бацајући тако скоро неку врсту анатеме на оног заступника јеретичног мишљења. Но и поред тога он поштено излаже мишљења друге стране и његова књига пружа добро начињен преглед предмета који обрађује.

Др. Тихомир Васиљевић
судија окружног суда у Мостару.

Јован В. Кошшунца, судија Окружног суда за град Београд. Из о с и г у р а њ а, Пракса немачких судова. Београд, 1935. год. стр. 317.

Ових дана изашла је из штампе књига под горњим насловом. Она садржи 127 одлука из праксе немачког закона о уговорном осигурању. Позната је ствар да ми у предатној Србији немамо закона о уговорном осигурању. Осећа се једна велика празнина у овој области правне науке, па је ова књига добро дошла да попуни ову празнину. Наша литература у овој области и сувише је слаба, а већ да не говоримо о судској пракси из уговорног осигурања. Можда би се нашло бад би смо претресли целокупну нашу судску праксу, једино неколико одлука од већег значаја. То све баш истиче важност и потребу ове књиге.

Поменуемо већ, да је у питању пракса немачких судова, и то првенствено немачког царевинског суда. Позната је ствар, да је Немачка једна од оних земаља, где је осигурање јако развијено. Њен закон спада у најмодерније законе ове врсте. Он је у примени у Немачкој већ више од 25 година, па је у пракси показао изврсне резултате. Ми смо пак, уводећи ново законодавство у нашој проширеној отаџбини, служили се највише аустриским, које ипак има везе са немачким, па су баш у толико оправданије ове одлуке немачких судова. Нарочито кал се имају у виду крајеви преко Саве и Дунава, где, као на пример у Словеначкој и Далмацији, и данас важи аустриски закон о уговорном осигурању.

Изнете одлуке претресају врло интересанте случајеве из области уговорног осигурања. Може се рећи, да ове одлуке претресају принципјелна питања ове науке. Она се баве случајевима нехата, преваре, заблуде, опрезности, пажње, итд., као што се види, обрађују материјал који је у директној вези са самим грађанским правом. Позната је ствар да су баш ове ствари најделикатније у грађанском праву и да ми у овом домену у нашем грађанском праву готово најгоре стојимо. Према томе, ове одлуке, пошто расправљају извесне принципе који су код нас слабо обрађени, могу да нам послуже и у самом грађанском праву, без обзира што су то одлуке једног страног суда, јер као принципи оне су универзалног карактера.

Превод је одличан. Кроз целу књигу спроведена је наша правна терминологија. Иако је стручна ствар, писана је лепим и чистим језиком, тако да се и не примећује да је превод. Књига је технички одлично опремљена, на финој хартији великог формата и има 317 страна. Кошшунца, мора му се признати, уложио је велики труд. Књига се сама собом препоручује, а ми је са своје стране такође препоручујемо г. г. колегама и сматрамо да смо добили једну одличну књигу без које не треба да буде ни једна адвокатска канцеларија.

Др. Видан О. Благојевић
адвокат.

Jivoine Pop-Kocitch: Etude juridique sur l'incorporation de territoires macédoniens à la Serbie — Contribution à l'étude de l'annexion, Paris 1935, p. 127.

Међусобна зависност и условљеност (у хоризонталном или вертикалном поретку) чињеница која, било као израз хетерогених или координираних природних снага, било као паралелне или сукобљавајуће се комбинације друштвених појава у једном даном моменту или у укупном низу временскога бивања, постоји у данашњем друштву и која је постојала и у свима ранијим периодима времена, само можда у једном много мање испреплетаном облику, намеће потребу укупнога, низнога, узрочнога посматрања чињеница у свакој области њихове конкретизације. Отуда се, сасвим оправдано, врло често поставља питање односа, заједничког предмета и координације закључака појединих грана друштвенога живота које су се, под утицајем разних околности, манифестовале у облику посебних друштвених наука или њихових одсека. Такав је случај и са појединим гранама правне науке, а посебно са њеним основним гранама: јавним и приватним правом, и њиховом перспективом и рефлексом у области међународно правно релевантних чињеница, т.ј. у погледу међународног јавног и међународно приватног права. Рат, као појава елементарне снаге, због својих многоструких дејстава, добио је, временом, и своје правно значење, претстављајући, у крајњој линији, одблесак вечитог сукоба интереса који се, под видом овог или оног изговора, јављао и јавља у свима областима друштвенога живота, у и изван обима граница једне државе. Отуда се у правној науци проблем рата изучава како са гледишта унутрашњег правног дејства, т.ј. дејства на чињенице које производе правне последице само у оквиру једне државе (унутрашње право), тако и са гледишта међународног правног дејства, т.ј. дејства на чињенице које производе правне последице и ван оквира или и само ван оквира једне државе (међународно право). Таково правно дејство рата, једно поред многих других, у погледу промене територијалног суверенитета, а посебно у погледу анексије и њенога утицаја на држављанство становника анектираних области, с нарочитим обзиром на конкретизацију овога проблема код присаједињења области Јужне Србије Краљевини Србији одн. Југославији, третира г. Поп-Кочић у његовој одличној књизи: *Etude juridique sur l'incorporation de territoires macédoniens à la Serbie*.

Остављајући на страну политичку позадину питања присаједињења македонских области нашој држави, г. Поп-Кочић посматра ово питање само са правне тачке гледишта, задржавајући се, у главном, на проблему анексије и то онако како се она јавља у односу на унутрашње право, међународно право (односно међународно правно релевантне чињенице) и нарочито у односу на држављанство становника ових области. При томе он одбацује свако, макар колико до сада оште усвојено и признато, априорно теориско схватање у овој области, полазећи, правилно, од становишта да једна теорија може опстати теоријом само ако одговара стварним чињеницама и ако објашњава животне феномене. Бавећи се у првом делу своје књиге проблемом анексије са гледишта унутрашњег права, аутор третира правну важност извршене анексије са гледишта српског унутрашњег права, т.ј. с обзиром на прописе чл. 4, 52 и 130 устава од 1903 године, који је био у важности у моменту извршене анексије. На супрот гледишту г. проф. Ж. Перића, по коме је анексија македонских области извршена сходно прописима Устава (јер је, по њему, за пуноважност анексије била довољна, у смислу чл. 52 ал. 1 Устава, само одлука краља), г. Поп-Кочић сматра да у овом случају не може бити говора о примени прописа из чл. 52 Устава, па чак ни искључивој примени чл. 130, већ има места примени чл. 4, по аргументу *sedes materiae*, т.ј. да је за решење о анексији била потребна одлука Велике Народне Скупштине. Ово нам друго гледиште изгледа тачније, нарочито с обзиром на положај владоца у модерној држави и његова само изузетна права која има и која му се могу дати с обзиром на данашње смањење народа као јединог носиоца свих власти. Ипак, заступајући ово гледиште, не значи да г. Поп-Кочић сматра да анексија ових области није била правилна са гледишта унутрашњег права Србије. На против. Постављајући проблем на сасвим другу основу, коју му дају данашње модерне теорије фактичности права, аутор сматра да је момент ефикасности од битне важности за постанак, проширење и сваку промену државе, и да чим овај услов буде, у односу на извесна лица, а то ће рећи у области извесне територије, испуњен, на било да је у питању постанак, проширење или свака друга промена, било да је у питању један акт који је у сагласности или у противности са долге постојећим унутрашњим правним поретком државе са чијег се правног стано-

вишта хоће да посматра правоваљаност анексије, анексија је пуноважна и правна, анексија је, са гледишта правнога система земље у питању, потпуна, јер је и правни систем постао ефикасан на територији у питању. Зато г. Поп-Кочић сматра, сагласно са Fauchille-ом и Kelsen-ом, да је питање постанка, па према томе и сваке промене, независно од питања дотадањег правнога система, већ да је израз фактичности социјалних сила једнога момента, т.ј. ефикасности правнога система, дотле постојећег или новоствореног, на анектираној области. Супротно би схватање значило онемогућавање свакога развоја и напретка: захтевати и тражити у дотадањем правном поретку оправдање новог, значило би одрећи правну важност правним системима заснованим на пр. Француском или Руском Револуцијом, што се, опет, никако не може одобрити, јер не би одговарало правном стању ствари. Разуме се да овде г. Поп-Кочић повлачи разлику између анексије и обичне војне окупације, указујући на неопходност промене држављанства код анексије а нарочито на њено разликовање од војне окупације у области међународнога права, сматрајући при томе промену држављанства као интегрални део анексије, не као њену последицу: проширење суверенитета над једном области и промена држављанства становника те области, битни су елементи за правну важност извршене анексије. Оба ова елемента су испуњена код анексије македонских области те је и ова анексија, с гледишта унутрашњег српског одн. југословенског права, пуноважна и то већ у моменту њенога извођења, т.ј. на дан 25 августа 1913 године.

У другом делу своје књиге г. Поп-Кочић третира проблем анексије у области међународног поретка, а посебно са гледишта међународног права као и дејство извршене анексије у погледу других држава и утицај признања извршене анексије на њену правну важност у области међународног права. Одбацујући, сасвим правилно, гледиште о постајању једне државе чланом међународне заједнице тек њеним признањем од стране других држава, аутор указује на фактичност дејства анексије и у области Међународнога поретка и на више политички него правни значај акта признања једне државе од стране других. Са гледишта Међународног права, бар оног идеално схваћеног, не постоји никаква разлика између непризнатих и признатих држава и њихових промена, јер држава постаје и мења се само фактичком влашћу у једној области над становницима те области (са ограничењима на која смо горе указали). За доказ тога принципа наводе се примери учешћа нових држава на међународним конференцијама које имају да регулишу питање њиховог „постанка“. Тако су на пр. Чехословачка, Пољска, Аустрија, Југославија (ако се стане на гледиште да је Југославија нова држава), учествовале при закључењу уговора о миру, којима су оне постале. У самој ствари то није било могуће и то најбоље показује погрешност ранијег схватања о значају међународно правних аката (признања, уговора о миру, уговора о уступању области, и т. д.) за положај државе у питању у области међународног поретка. Уговори о анексији имају само негативан карактер и имају за циљ да фактички створеном стању, које је самим тим постало и правно, пруже потребну сигурност и сталност: уговори о анексији значе само одрицање, од стране оних држава које учествују при закључењу уговора, да чине ма какве приговоре већ створеном фактичком стању, дајући му тиме не правну консакрацију, већ само већу сигурност. Такав се значај има приписати и Лондонском и Букурешком уговору, у погледу земаља које су њихове потписнице, односно Версајском, Сен-Жерменском, Трианонском и Нејском уговору о миру, у погледу осталих земаља.

Треће питање, питање држављанства становника анектираних области, које г. Поп-Кочић расправља у трећем делу књиге, добија, с обзиром на горе изнето усвојено гледиште, своје одлучно и исправно решење: становници анектираних области постали су држављани Србије гесп. Југославије самим актом анексије, јер је промена држављанства интегрални део самога појма анексије. Отуда аутор критикује гледиште (или пре израз) чл. 55 нашег закона о држављанству од 21 септембра 1928 године. Сматрајући сва ограничења која се у овом погледу чине као последицу политичких прилика и указујући на нетачно теориско схватање законодавца, г. Поп-Кочић налази да су прописи овога члана, у главном, примери прикривене опције, т.ј. случајеви принудног или добровољног напуштања држављанства и сматра да је, с гледишта теорије, овај пропис врло конфузан садржавајући како тачности тако и нетачности (један пример рђаве законодавне технике; в. ближе наш рад *Продја аутомобила на кредит у Француској, у Правосуђу за 1935 годину*).

Завршавајући г. Поп-Кочић је бацио поглед на ситуацију која се у међународном поретку створила постанком Друштва народа, налазећи да у области

коју он третира није наступила никаква промена. Друштво народа претставља не преображај већ само један ступањ развитака постојећих међународних односа и као такво неограничава, бар за сада, захтеве фактичности код установљења међународних ситуација. Моментална међународна ситуација најбољи је доказ за то. Отуда књига г. Поп-Коцића, претстављајући једно потпуно систематско теориско излагање у погледу проблема анексије, претставља исто тако реално гледање на склоп социјалних чињеница које су од значаја за правни поредак (унутрашњи или међународни). Али она тиме показује и консеквентност гледишта аутора, њихову реалност, па према томе и тачност. Све то даје књижи г. Поп-Коцића карактер једног научног рада који није само компилација него и оригиналност. Особина која је сигурно врло ретка.

Борислав Т. Благојевић.

КОНГРЕС ПРАВНИКА

Седми Конгрес правника Краљевине Југославије. — Седма скупштина Конгреса правника Краљевине Југославије одржаће се у Београду од 22. до 24. септембра ове године. Она је јубиларна, јер ове године навршава се десет година од првог Конгреса правника одржаног 1925. год. у Београду.

На дневном реду Конгреса су четири теме:

- 1) *О јемствима судске независности.* Референти: г. г. Др. Данило Данић, Др. Иво Крбек, Др. Ђорђе Тасић, Др. Рудолф Кривиц и Никола П. Георгиев.
- 2) *Изједначење права уговорног осигурања.* Референти: г. г. Живојин М. Перић, Др. Милан Баршош, Др. Хуго Верк, Др. Виктор Маро, Др. Милорад Милозановић и Др. Пио Пиев.
- 3) *Кривичноправна одговорност органа и чиновника новчаних завода.* Референти: г. г. Др. Станко Франк, Др. Стеван Адамовић, Др. Радоје Букчевић и Др. Сигфрид Перлберг.
- 4) *Право бранилаца за време припремног поступка.* Референти: г. г. Др. Тома Живановић, Др. Људевиш Цимперман, Др. Хинко Лучовник, Др. Арсен М. Боремовић и Др. Михаил Геновски.

Председник Конгреса правника г. Др. Милан Стојадиновић отвориће скупштину Конгреса 22. септембра у 10 часова пре подне. Као новина, предвиђено је читање реферата у пленуму Конгреса, а то с тога, да би се дала могућност свима учесницима Конгреса, да саслушају реферате. Дискусија о рефератима водиће се по секцијама, где ће се донети резолуције, које ће пленум Конгреса усвојити приликом закључења на дан 23. септембра у 17 часова. Том приликом изабраће се нов Конгресни одбор.

Делегација учесника пољских, чехословачких, бугарских и југословенских правника отићиће 24. септембра на Оплепац, да се покљони Сенима Блаженопочившег Краља Александра Првог Ујединитеља и да положи венац на Његов гроб у име Конгреса. Други већи део учесника тога дана направиће излет лађом до Смедерева. Сем тога, предвиђен је заједнички излет до Врњачке бање, а затим, по жељи учесника, до Ниша и Нишке бање, Књажевца, Зајечара, Неготина и Прахова, где учесници узимају лађу и враћају се у Београд 1. октобра ове године.

За време Конгреса, и то првог дана, предвиђен је банкет увече у једном од ресторана у Београду а другог дана биће увече свечана представа у Народном позоришту. Детаљнија обавештења свима учесницима о раду на Конгресу и излетима после Конгреса, даје Генерални секретаријат Конгреса, у Краља Александра ул. бр. 5, на чијем челу стоји г. Стојан Јовановић судија Окружног суда за округ београдски.

Интересовање за овај Конгрес веома је велико међу правницима и њиховим пријатељима и очекује се веома велики број учесника.

Да би Конгрес што боље успео, београдски правници на неколико састанака поделили су рад око припрема и извођења Конгреса по секцијама, на чијем челу стоје наши најугледнији правници, са Генералним секретаријатом, тако да се може с правом очекивати, да ће овогодишњи Конгрес потпуно успети.

Министарство саобраћаја одобрило је учесницима Конгреса повластицу у четврт цене за вођњу државним железницама и бродовима, а Краљевска влада

одобрila је начелно свима учесницима чиновницима осуство од 20. септембра до 4. октобра закључно, које им се неће рачунати у годишњи одмор.

На прошлом Конгресу у Загребу решено је да и бугарски правници учествују равноправно са југословенским правницима у раду на Конгресу. Они ове године учествују такође у овом раду преко три своја угледна правника референта г. г. *Николе П. Георгиева*, *Др. Пио Пиева* и *Др. Михаила Геновског*, тако да се у будуће неће правити разлика између бугарских и југословенских правника у овом погледу. То је предзнак за све боље и срдачније односе између бугарских и југословенских правника, од којих наше две државе и наша два народа, а по готову правници, очекују најбоље резултате.

Конгрес правника ове године спремио је Споменуцу, коју је уредио генерални секретар г. *Стојан Јовановић* и која садржи све реферате. На уводном месту претседник Конгреса г. *Др. Милан Стојадиновић* објавио је главне циљеве Конгреса и пропратио рад Конгреса са неколико веома тачних опажања. У том уводу, нарочито је истакнуто, да Конгрес „преставља ретку позитивну стваралачку снагу у нашој средини. Заштитен од секташтва, партикуларизма и личних амбиција, без икаквих политичких примеса, Конгрес правника већ пуних десет година, без бучних реклама, без жучних дискусија и преширки у јавности, окуља на својим скупштинама у великом броју одабране претставнике свију грана Права, како претставнике правне науке (доктрине) тако и правне праксе. Странице његових обимних „Споменница“ испуњене су стручним радовима наших најбољих познаваца теориског и примењеног Права. Што је још важније и за већу похвалу, скупштине Конгреса правника не претресају сува академска правна питања, нити пак питања која се тичу интереса појединих редова нашег правништва, на пр. адвокатског, судиског или чиновничког реда, већ претресају поглавито питања, која су од битног интереса за целину, за сав Народ и Државу.“ Ове речи, потекле од најауторизованијег претставника правника, претседника овогодишњег Конгреса г. *Др. Стојадиновића*, одговарају раду Конгреса и служиће као путоказ и у будућем његовом раду, пошто је Конгрес афирмирао себе и постао квази вечна установа целокупног југословенског правништва. Г. *Др. Стојадиновић* ове речи упућује Конгресу правника не само као његов овогодишњи претседник већ и као сарадник и дугогодишњи пријатељ ове установе.

Радови објављени у Споменници из пера најбољих наших правника, престављају у истини одличан прилог нашој правној науци и послужиће одлично и правним теоретичарима и правним практичарима. Писани са великим познавањем ствари, реферати ће означити и пут законодавцу да питања изучена на Конгресу решава у смислу препорука наших најкомпетентнијих правника.

Као и сваке године, тако је и овогодишњи Конгрес правника забележио губитак два елитна претставника југословенских правника: *Ђорђе Б. Несторовић* и *Др. Душан Субошић*, на жалост, неће више сарађивати на Конгресима правника и служити им неисцрпном ризницом знања и искуства. Топлом некрологу Конгреса правника овој двојци знаменитих правника **Б р а н и ч** се придружује са достојним пијатетом, жалећи што их је смрт отргла од рада на добру Отаџбине и свеколиког југословенског правништва.

Споменуцу закључује значајан Поговор из пера уредника г. *Стојана Јовановића*, затим попис тема и реферата на досадашњим скупштинама Конгреса правника и регистар чланова Сталног одбора Конгреса правника.

И **Б р а н и ч** поздравља велику мисију Конгреса правника у будућности са речима којима је завршио свој Увод претседник Конгреса г. *Др. Стојадиновић*: *Floreat, Crescat.*

Др. Видан О. Благојевић
адвокат.

НЕКРОЛОГ

† ЧЕДА А. КОСТИЋ

4. августа 1935. г. у 66. год. живота умро је у Београду *Чеда А. Костић* бив. адвокат и дугогодишњи народни посланик.

На погребу 5. августа у име другова-адвоката опростио је се са пок. Чедом г. Бока Карајовановић адв. оvd. следећим говором:

Чеда Костић у предратном и послератном нашем друштву представља једно познато име. Он припада оним политичким и националним генерацијама, које су кроз цео свој јавни живот водиле борбу и носиле крст судбине данашње наше државе. Још као омладинац, великошколац правног факултета, он се истиче као радник и осећа не само међу својим друговима на Великој школи, него се осећа и као јавни радник и на пољу нашег друштвеног живота. Његови написи штампани у дневним часописима под потписом „чак“ показивали су већ будућег човека од каријере на пољу јавног живота. И није требало да прође много времена, па да се та предвиђања и обистине. Тако га његова бујност на пословима истиче на највидније социјалне и државне положаје. Прво као адвокат у служби истине и правде, а потом као начелник окружни, начелник Министарства унутрашњих дела и Министарства правде - Чеда Костић је био пример ваљаности и савесности. То је запажено и у радикалној странци, којој је припадао свом својом душом, па га је за то странка и одликовала својим поверењем за народног посланика радикалне странке у више махова.

Због својих лепих, искрених и поверљивих особина једно време било му је поверено и уређивање тадашњег владиног листа „Дневник“, место за које се несумњиво тражило поверење и исправност.

После рата улази у једну банку у коју је унео сву своју љубав и исправност на послу, али не и потребну своју контролу над радом својих радника, те га та његова велика поверљивост према друговима у банци најзад материјално и физички доводи до потпуног материјалног, физичког и друштвеног слома.

Пада јако у очи да су са његовим материјалним и физичким падом пале и све пријатељске и политичке везе, и за пок. Чеду, онако материјално пропало и физички оронуло, није се хтео учинити ниједан потез да му се олакша његово здравствено и материјално тешко стање. И док се пок. Чеда као доскорашњи јавни радник, политичар, нар. посланик, државни чиновник највиших положаја, у последњим данима, без рада и зараде, појављивао очајно, неизазивајући другарске пажње својих политичких другова, дотле се, па очиглед његову, другима, мање потребитим, чак можда према њему и беснима, давало у разним синекурама и шаком и капом. За данашње доба и данашње друштво озбиљан прекор. Као да је са Пашићем и његовом генерацијом сарањена сва пажња и сва хуманост коју је тако обилато пок. Пашић указивао људима јавне вредности без обзира на њихово политичко исповедање.

Па ипак са усана Чеде није потекла ниједна реч протеста и прекора. Он је у себи носио сву тежину свога стања стојички и мушки онако исто као што је носио стојички и сву борбу и све патње које прате једног политичког човека.

Кад се данас растајемо са Чедом било је потребно напоменути не само оно што га је у нашем друштву правило великим, него и оно што га је чинило мучеником.

Нека је Богу хвала што га је својом милошћу примио и тиме прекратио даље све његове патње. И у овом тренутку кад се Чеда креће на велики пут вечног мира помолимо се Богу да му да рајско насеље. Бог да га прости и вечан му помен!

БЕЛЕШКА

Нов часопис за међународно право.

У Енглеској постоји Институт за нови међународни поредак (тачни му је назив: The new commonwealth Institute), са циљем да изучава основна начела међународних односа и специ-

јалне проблеме међународне правде и безбедности. Председник Института је професор Темперле, а у одбору су међу осталима и познати правници Бустаманте, Политис, Келзен, Бетлер, Фердрос, Жорж Сел итд. Тај институт је сада покренуо и свој часопис који ће излазити четири пута годишње под

ww називом „The new commonwealth quarterly“. У уређивачком одбору су професори Харолд Темперли, Ерист Јек и Жорж Сел. У уводној речи, којом почиње прва свеска часописа, Темперли у главном вели ово: циљ часописа ће бити да види ствари онакве какве и Јесу, у великој светлости разума, науке, права и историје. Уредништво не може очекивати да сви његови сарадници постигну тај идеал, али се сме надати да ће се сви трудити да га достигну. Једна од најжитнијих данашњих потреба јесте примена научне и објективне методе на проблеме права, дипломатије и историје. Уредништво ће толерисати сва мишљења зато што се само полемиком и дискусијом може постити да истина из мрака избије на површину. Данас је већа потреба него икад, вели уредник, да слободно кажемо шта мислимо, и завршава цитатом: *Civis erat qui libera posset verba animi proferre, et vitam impendere vero* (Juvenal, Sat. IV 89.)

У првој свесци (април-јуни 1935) налазе се чланци о теорији Међуна-

родне управе (Жорж Сел), о америкаанском проблему (Шотвел), о ревизији уговора о миру (Жерберт Краус) итд. На крају су преглед савремених догађаја, прикази и публикавање докумената. У часопису су заступљена три језика, енглески, француски и немачки.

Ако наредне свеске не изостану садржином иза прве, и ако заиста часопис буде оно што се жели у његовој првој речи, једна слободна али озбиљна трибина за међународна питања, часопис ће бити несумњиво и врло користан и врло занимљив. Ако је икад било потребно то је заиста данас: да се и у међународном домену као и другима приступи савесном, искреном претресању питања. Предрасуда, једностраност и себична заинтересованост ометају решење многог чега, и ако нови часопис успе да сузбије те штетне особине и да разбије извесне заблуде и застареле појмове — он ће несумњиво тиме допривети учвршћењу пољуљаног светског мира!

М. С. Н.

САДРЖАЈ ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

Б р а н и ч ће доносити садржаје свих правних часописа код нас.

А р х и в за правне и друштвене науке, орган Београдског правног факултета. Уредник *Др. Михаило Илић*.

Садржај Бр. 1.-2. Књ. XXXI. (XLVIII.) за јули-август 1935. год.:

Члаовци: Др. Ђорђе Тасић: О тумачењу кривичноправних и финансијских закона (Проблем аналогје); Др. Александар Д. Билимовић: Неколико модерних струја у економској теорији. II.; Александар Маклецов: Извршавање казне и мера безбедности; Др. Илија А. Пржић: О изворима међународног права; Др. Мелан Владисављевић: Сувереност и међународно право (са гледишта устава у опште); Л. Таубер: Надлежност трговачког суда по новом грађанском парничном поступку; Др. Видан О. Благојевић: Појам задругара у обавезним изабраним судовима по српском грађанском судском поступку; Др. Радоје Вукчевић: Кад постоји кућна заједница; Др. Никола Константиновић: Питање ситних сеоских газдинстава (селачко питање); Ханс Бауер: Обустава кривичног поступка пред среским судом.-Правна политика: Мил. Ж. Живадиновић: Ступање на снагу закона о извршењу и обезбеђењу.-Хроанике: Парламентарна од Др. Михаила Илића; Међународно-правна од Др. Стевана Ђирковића; Административна од Свет. Б. Ацића; Судска од Братислава М. Белошевића, Владимира Тимошкина; Ивана Д. Петковића; Душана П. Мишића; Ђуре Суботића и Др. Адама П. Лазаревића и т. д.

М ј е с е ч н и к, гласило Правничког друштва у Загребу. Уредници: *Др. Едо Ловрић* и *Др. Иво Полишео*.

Садржај бр. 8. и 9. Год. LXI. за коловоз-рујан (август-септембар) 1935. год.:

Формирање владајућих скупина (циркулација елита) у ранијем друштвеном развјату Хрвата и Срба од Др. Динка Томашића; О примењавању прописа §-а 166. к. з. од Др. Јована Катурића; Одказна рокови по тоћ. 3. §-а 655. гр. п. п. од Др. Владимира Рижара; Пресуда због изостанка или пропуштања од Др. Мирослава Мухе; К тумачењу §-а 81 к. з. о року застаре казне при казни строга затвора и затвора не дужага од једне године од Др. Ивана Булића; Воља

као ознака рата од Др. Жељка Ледерера; Шапњолски устав од Др. Петра Деговића; Садржај финансијског закона по старом и новом закону о државном рачуноводству од Др. Владимира Франулића.

Одвјетник, орган Адвокатске коморе у Загребу. Уредник Др. Иво Полише.

Садржај бр. 7. Год. IX. од 9. рујна (септембра) 1935. год.:

Одвјетник према смјерницама у страноме кривичном праву; Шести Конгрес Међународне уније адвоката од Др. Бориса Фурлана; О примењив институције истражног затвора од Др. Луја Цампермана; Праведност за суцел; Може ли браналац бити свједок у кривичном поступку?; Судовање и књижевности. Не може бити уједно одвјетником онај јав. бљезник, који је то постао послје 1. VI. 1928.; Само суд одлучује о сиромашком праву, док опћина издаје само уверење. Вијести Адвокатске коморе у Загребу.-Разно.

Полиција, часопис за управно-полицијску и судску праксу. Власник и уредник *Васа Лазаревић*.

Садржај бр. 13-14. Год. XXII. за јули 1935. год.:

Др. Ангон Корошец, Министар Унутр. посл. (са сликом); Бадаваџије (празни људе) — свршетак — од Др. Н. В. Краинског; Конститутивни управни акти (полицијска наређења, полицијске дозволе ит.д.) — свршетак — од Др. Лазе М. Костића; Једанаесто заседање Међународне комисије кривичне полиције у Копенхагену (са сликама) од Ж. С.; Правни живот у Немачкој и наше прилике од Др. Диониса Године; Девети Међународни Конгрес за казнене заводе (наставак) од Др. Илије М. Јелића; Прилог за криминалистичке и судско-медицинске студије несправног ватреног оружја -- свршетак -- од проф. В. Ф. Червакова; Судијска независност од Божидара Ђ. Петровића; Саобраћај у Београду од ижж. С. Јаковљевића; Ванпарнички поступак код позаконџења ванбрачне деце, нарочито случај из т. 2. § 134 срп. грађ. зак. од Рад. В. Јовановића; Држање сумњивих лица од Др. Р. Мимена; Завичајност-чланство (свршетак) од Косте Х. Терзајева; Уредба о запослењу страних држављана од Х.; О нехату (наставак) Темат награђен од Универзитета првом наградом од Ћере Ј. Дравићеве; Награђени жандарми приликом жандармериске славе 1935. г. (са сликом) од Уредништва; Крађа у Ситници (наставак) од Др. Александра Петровића; Постанак и данашње стање градских полицијских стража (са сликом) од Т. Алагића; Сваки свој сопствени детектив. VII. Тајанствени нестанак Сергија Волкова; Одговор на питања у јувском броју „Полиције“. Конопац на прозору; Пријем разлике по § 259 Зак. о чин. од Бранка Т. Никића.-Судска пракса од Јована Д. Смиљанаћа и т. д.

Садржај бр. 15-16. Год. XXII. за август 1935. год.:

Nulla roepa sine lege у нашој судској пракси од Др. Ђорђа Тасића; О самоуправи бановина од Миливоја Ј. Петровића; Продужено кривично дело по Крив. законјку од 1929. г. од Сек. Н. Кецојевића; Функциона надлежност судије појединца и § 203. Зак. о суд. крив. пост. од Јовице Б. Мијушковића; Девети Међународни конгрес за казнене заводе (наставак) од Др. Илије М. Јелића; Да би грађанин по чл. 25 Зак. о судијама редов. судова имао право на накнаду штете од Државе, коју му је неправилним и противзак. радом нанео судија приликом вршења служб. дужности, потребно је да претходно покаже, како само претрпљену штету коју захтева, тако и да су судије својом служб. радњом-из које је иста произашла, поступали злонамерно или из крајње небрежливости-од Милорада М. Јовановића; Са погребом пок. Живојина Будимировића (са сликом); Ванпарн. поступак код позаконџења ванбрачне деце; нарочито случај из т. 2. § 134 срп. грађ. зак. од Рад. В. Јовановића; Пруски полицијски институт од Ван дер Берга; Олис ушину при идентификовању (са сликама) од В. Балтазара; Идентификовање дактилографисаног списка и писањих машина и нови микрокомпартер -- синкрископ (са сликама) од Др. Шавиња-а и Др. Едмонда Локара; Велики успеси чувеног пса „Полди-а“ (са сликом) од Ђорђа А. Петровића; Борба против фалсификатора новца на међународном пољу; О нехату (свршетак). Темат награђен од Универзитета првом наградом од Ћере Ј. Дравићеве; Резолуција Међународне комисије кривичне полиције; Крађа у Ситници (свршетак) од Др. Александра Петровића; Реформа општинске самоуправе од Јована В. Пражића; Повраћај у пређашње стање из § 919 Грађ. зак. од Душана П. Машаћа; Сваки свој сопствени детектив VIII. Тајна пећине; Одговор на питања у броју „Поли-

ције" за јули о. г.-VII Тајанствени нестанак Сергија Волкова; Међународни аутомобилски саобраћај од Милорада М. Лазаревића; § 124. Зак. о општинама и расматрања одлука месног збора од стране среске као надзорне власти од Милова М. Михајловића; Може ли затвор по крив. зак. бити краћи од седам дана од Светозара Н. Јањанина.-Судска пракса од Тих. М. Ивановића и Јована Д. Смиљанића, и т. д.

ПРЕГЛЕД ЗАКОНОДАВСТВА

Објављеног у Службеним новинама од 24. јула до 10. септембра 1935. год.

Бр. 174.-XXXIX, од 30. јула 1935. год.:

398.) Закон о буџетским дванаестинама за месеце: август, септембар, октобар, новембар и децембар 1935. и јануар, фебруар и март 1936. године и накнадним и ванредним кредитима уз буџетске дванаестине за месеце: април, мај, јуни и јули 1935. и уз буџет државних расхода и прихода 1934/35. год.

Бр. 175.-XL, од 31. јула 1935. год.:

399.) Уредба о измени § 77. Закона о организацији ватрогаства од 15. јула 1935. год. — 400.) Уредба о пропису и о наплати доприноса у Ватрогасни фонд, о надзору над наплатом као и о руковању са Ватрогасним фондом. — 401.) Уредба о спајању Општине старобањанске и нозобањанске. — 402.) Упуства за израду предлога буџета државног расхода и прихода са предлогом финансијског закона за 1936/37. годину. — 403.) Упуства за израду бановинског буџета за Уредбом за извршење за 1936/37. годину. — 404.) Упуства за састав буџета градских општина за буџетску 1936/37. годину. — 405.) Упуства за састав општинских буџета за буџетску 1936/37. годину. — 406.) Упуства за састав за извршење Закона о буџетским дванаестинама за месеце: август, септембар, октобар, новембар и децембар 1935. и јануар, фебруар и март 1936. и накнадним и ванредним кредитима уз буџетске дванаестине за месеце: април, мај, јуни и јули 1935. и уз буџет државних расхода и прихода 1934/35. год. — 407.) Правилник о организацији и раду Државног дејег опоравилишта у Брусу. — 408.) Допуна Уредби о доказу спреме за обављање угоститељских радња. — 409.) Наредба о повластицама за обављање радње без сталног пословног места за становнике извесних села Приморске бановине. — 410.) Измена и допуна § 236. Статута Средишњег уреда за осигурање радника и његових месних органа. — 411.) Бојадисање семена луперне и црвене детељине. — 412.) Датум добивања обавезне снаге закона о лову од 5.-XII. 1931. г. и Уредбе за извршавање овога закона за Дунавску бановину од 6. II. 1935. године. — 413.) Распис — Објашњење о царњењу свијске длаке при увозу. — 414.) Потврда апотекарских књига. — 415.) Извоз семена луперне и црвене детељине. — 416.) Услови за извршење радова од бетона и армираног бетона. — 417.) Судско оверавање потписа на исправама и питања такса за оверовање исправе. — 418.) Допуна Правилника о болничким таксама. — 419.) Повећање тежине за поједине свеске — књиге штампаних ствари. — 420.) Ратификација од стране Велике Британије Међународне конвенције о телекомуникацијама. — 421.) Ратификација од стране Кине споразума о бродовима — светионицима са посалом која се налази изван свог одређеног места. — 422.) Ратификација од стране Републике Панаме Међународне конвенције о телекомуникацијама. — 423.) Приступ Аустралије Међународној конвенцији за субзијање промета и трговине неморалних публикација. — 424.) Ратификација од стране Републике Кине Међународне конвенције о телекомуникацијама. — 425.) Ратификација од стране Мађарске Међународне конвенције о телекомуникацијама. — 426.) Исправке.

Бр. 182.-XLI, од 8. августа 1935. год.:

427.) Правилник о облику, садржају и начину издавања ловачке карте и допуштења за ловљење. — 428.) Упуства за рад техничких контролора при рафинеријама минералних уља. — 429.) Атести за извоз семен луперне и црвене детељине. — 430.) Премештај седишта Техничког одеља при начелству среза косаничког. — 431.) Допуна Правилника о раду приватних лабораторија. — 432.) Укидање браника на путним прелазима. — 433.) Ратификација од стране Јужно-Афричке Уније Међународне конвенције о телекомуникацијама. — 434.) Приступ Румуније Конвенцији о фискалном режиму страних аутомобилских возила. — 435.) Саопштење Француског Министарства иностраних послова о брисању речи „Сарска територија... S. A“ у прилогу В Међународне конвенције о аутомобилском саобраћају. — 436.) Телефонски саобраћај. — 437.) Исправка.

Бр. 186.-XLII, од 13. августа 1935. год.:

438.) Пр глед државних расхода и прихода за месец јуни и за период април-јуни 1935., прођу-женог буџета април-јули 1935., као и за период април 1934.- јуни 1935. по буџету за 1934/35. год. Бр. 187.-XLIII, од 14. августа 1935. год.:

439.) Уредба о полагању вишег државног стручног испита рачунско-благајничких чиновника у ресору Министарства финансија. — 440.) Уредба за извршење закона о лову на територији Вардарске бановине. — 441.) Измене уредбе о финансијској контроли. — 442.) Пут Дебар-Албанска граница. — 443.) Пут Дебар-Дебарска бања. — 444.) Промена имена села Брестовац у Срезу Даруварском у „Даруварски Брестовац“. — 445.) Исправка.

Бр. 191.-XLIV, од 19. августа 1935. год.:

446.) Уредба о електричним јединицама које се употребљавају у јавном саобраћају. — 447.) Уредба о обавезном осигурању усеја и плодова од туче на подручју Савске бановине. — 448.) Правилник о производњи, увозу и промету средстава за заштиту биља. — 449.) Правилник о увозу и транзиту живих биљака и биљних делова воћних и шумских саднице, рзница, шибља, украсних биљака, раса, сеченог шећа, кртола, луковача, воћних и других плодова. — 450.) Увођење у живот додатка Бр. 6 Правилника о примени прилога В Уговора о трговини и пловидби са Арбањом од 8. маја 1934. год. — 451.) Размена ратификационих инструмената између Републике Грчке и Краљевине Југославије Конвенције која се односи на искоришћавање пруга редовног ваздушног саобраћаја.

Бр. 194.-XLV, од 22. августа 1935. год.:

452.) Указ Краљевских намесника о припајању општине Цеље-околина градској општини Цеље. — 453.) Уредба о Ликвидацији бесправних насеља и заузећа у државној шуми Пасјачи-Видојевица. Мапану, у срезovima добричком и прокупачком. — 454.) Уредба о допуни Уредбе о саставу и раду Државне филмске централе и о промету филмова од 11. јула 1933. год. са изменама и допунама од 29. августа 1933. год., те са изменама и допунама од 29. марта 1934. године. — 455.) Измене и допуне у Правилнику о исплати црквених такса за званичне радње јерархијских и самоуправних власти, тела и органа Српске Православне цркве. — 456.) Припајање територија пореског одбора при Пореској управи у Сењу, рекламационом одбору на Сушаку. — 457.) Судски понштај државних папира од вредности по закону о судском ванпарничном поступку од 1. августа 1935. — 458.) Измена Правилника о унутрашњој телефонској служби. — 459.) Укидање браника на путним прелазима. — 460.) Приступ Уније Совјетских социјалистичких република Конвенција о фискалном режиму страних аутомобила. — 461.) Ратификација Конвенције о обавезном лекарском прегледу деце и младића запослених на бродовима од стране Аустралије. — 462.) Ратификација Конвенције о утврђивању минимума старости младића за рад као „колмана“ или лочача на бродовима, од стране Аустралије. — 463.) Ратификација Конвенције о утврђивању минимума година старости за пријем деце на поморске радове. — 464.) Поновна ратификација Грчке, факултативне одредбе која се односи на Статут Сталног суда међународне правде. — 465.) Ратификација Конвенције о накнади за незапосленост у случају губитка због бродолома. — 466.) Приступање Етнопије Женевској конвенцији за побољшање судбине рањеника и болесника у војскама у рату. — 467.) Телефонски саобраћај.

Бр. 198.-XLVI, од 27. августа 1935. год.:

468.) Уредба о организацији Министарства пошта, телеграфа и телефона. — 469.) Уредба о изменама и допунама Уредбе о трговинским, индустријским и занатским коморама II бр. 24640/у од 3. августа 1932. год. — 470.) Уредба о избору већника трговинских, индустријских и занатских комора. — 471.) Уредба о местној надлежности Врховног шеријатског суда у Скопљу. — 472.) Уредба о измени Уредбе о територијалној надлежности среских шеријатских судова на подручју Врховног шеријатског суда у Сарајеву од 12. фебруара 1930. године. — 473.) Уредба о територијалној надлежности среских шеријатских судова за подручја апелационих судова у Београду, Загребу, Љубљани, Сплиту и Новом Саду. — 474.) Санација Главне братинске благајне. — 475.) Решење о исплати помоћи службеницима финансијске контроле за набавку службеног одеља. — 476.) Исправка.

Бр. 200.-XLVII, од 30. августа 1935. год.:

477.) Уредба о измени Уредбе К. М. Бр. 34 од 2. фебруара 1935. год. о изменама и допунама Уредбе о заштити земљорадника од 3. августа 1934. год. — 478.) Уредба о промени седишта Општине журске. — 479.) Уредба о груписању општина негорачке и ђевђелијске. — 480.) Уредба о промени имена Општине Слатинске. — 481.) Правилник о обављању лимничарске радње на подручју Управе града Београда. — 482.) Исправке и допуне Правилника о полагању испита техничког особља бродова унутрашње пловидбе. — 483.) Промена имена Трговиника Слатина у „Градишка Слатина“. — 484.) Бановински пут II реда бр. 132. — 485.) Постављање браника на путним прелазима. — 486.) Укидање браника на путним прелазима.

Бр. 203.-XLVIII, од 3. септембра 1935. год.:

487.) Измена Правилника о обавезном осигурању превозних предузећа. — 488.) Уредба којом се регулишу односи дова обзиром на прописе параграфа наведених у првом ставу § 112. Закона о лову од 5. децембра 1931. године. — 489.) Установљење Царинског одеља у селу Стрезвмировцу царинарнице I реда у Цариброду и укидање Царинског одеља у клисури исте царинарнице. — 490.) Исправка Уредбе о избору већника, трговинских, индустријских и занатских комора.

Бр. 207.-XLIX, од 7. септембра 1935. год.:

491.) Преглед државних расхода и прихода за месец јули и за период април-јули 1935. пројуженог буџета април-јули 1935., као и за период април 1934. — јули 1935. по буџету за 1934/35. г.

Бр. 209.-L, од 10. септембра 1935. год.:

492.) Уредба о исплати исељеничких улога код бивше Прве Српске земљорадничке банке, из Београда. — 493.) Уредба о промени имена Општине Дрежњак. — 494.) Уредба о спомемби имена Обине Плетерје. — 495.) Школа за телесно васпитање у Београду. — 497.) Исплата таксе за преглед, анализу и пломбирање семена. — 498.) Правилник о поступку пред Изборним судом југословенско-мађарским, установљеним сходно одредбама Конвенције о регулисању уговора и потраживања у пре-